

Șef Rabin dr. MOSES ROSEN

PÎNĂ CÎND?

„Pînă cînd?“, mă întreba interlocutorul meu de-acum zece ani.

Ne pregăteam de-a treizecea comemorare a exterminării sfințelor noastre obști din nordul Transilvaniei. O făceam cu infrigurare, cu pasiune, cu întreaga mea ființă, pentru că simțeam o poruncă venită de dincolo, o sacră chemare să-i amintim pe *הנאחזים והעשירים*. „Ce-i iubiți, cei dragi“, să le grăim dorurile pe care n-au apucat să le rostească, să strigăm mai departe rugile pe care flăcările cuptoarelor sau gazele satanicelelor camere ale morții le-au întrerupt.

„Pînă cînd veți mai organiza astfel de comemorări?“, continuă omul cu care stăteam de vorbă. O spunea parcă cu dorința de a fi lăsat în pace, de a nu i se mai zgîndări conștiința, de a nu i se mai tulbura seninătatea. O spunea parcă cu ciudă, ca un reproș.

„Pînă cînd?“. Omul nostru nu era antisemit. Îl cunoșteam de mulți ani.

Viața lui o închinase Binelui, Dreptății. A luptat împotriva răului și a stat alături de noi atunci cînd alții ne-au părăsit. Și totuși...

„Pînă cînd?“. Întrebarea lui trăda un sentiment de agasare, o dorință de uitare, de reîntrire în normal. Mereu și mereu să-i amintim? Ce-a fost, a trecut. Acum, să nu ne mai chinăm cu grozăviile de care ne despart deja deceniile. „Morții merg repede“, sună un cinic proverb popular.

I-am răspuns: „Pînă cînd?“. O mie de ani și, de va fi nevoie, încă o mie și încă una. Tocmai spre a putea ajunge odată la o viață liniștită, tocmai spre a da omenirii o conștiință senină n-avem voie să lăsăm să se astearnă vâlul uitării asupra tragediei, fără de precedent și fără de asemănare în întreaga istorie, tragedia celor șase milioane de evrei.

„Pînă cînd?“. Pînă cînd vom fi convinși că nu mai există fiare cu chip de om, care tinjesc după „răzbumare“, cărora le e «sete de sînge», care sînt potențiali călăi în viitoarele Auschwitzuri.

„Pînă cînd?“. Mai trăim noi, martorii, noi, supraviețuitorii, noi, cei care am pierdut în pirjolul cuptoarelor ființe dragi, și se aud deja glasuri «științifice» ca al lui Irving din Anglia sau «publicistice» ca al lui Faurisson din Franța sau «poetice» în alte părți care vorbesc de «santaful» pe care l-am face noi, evreii, cu «povestea» celor șase milioane de martiri ai neamului nostru.

Ce se va întâmpla atunci, după noi, dacă vom înceta să aducem aminte? Uitarea lor va însemna validarea minciunii, a minciunii interesate să pregătească terenul pentru un nou Holocaust.

„Pînă cînd?“, stimate interlocutor. Pînă atunci cînd nimeni nu se va mai simți agasat de durerea, de jalea, de doliul nostru; pînă cînd toți oamenii vor

cobori în adîncul conștiinței lor și vor găsi acolo filonul de aur al omeniei și atunci durerea noastră va fi și a lor.

Fenomenul freudian al refuzării nu aduce nimic bun pentru indivizi care au păcătuit, produce catastrofe pentru colectivitățile care ar înclina să alunece pe această periculoasă pantă a uitării.

Dimpotrivă. A aduce la suprafață Răul, a-i analiza cauzele, a-l infiera în toată a sa urîșenie, a-l stigmatiza spre a nu mai putea fi repetat — iată sensul comemorării ce o săvîrșim.

Așa s-a desfășurat dialogul meu, acum un deceniu, cu un om de omenie care m-a înțeles și a fost de acord cu mine. El nu se mai află printre cei vii. Sufletul său sălășluiește în lumea în care se întîlnește cu cele șase milioane de nevinovați care au fost arși de vii, sfîșiați de ciini, ciopriți în laboratoare, asfixiați în vagoane. Dacă, dincolo, sufletele morților vorbesc între ele, interlocutorul meu poate să asculte la nesfîrșit răspunsuri la întrebarea sa „Pînă cînd?“.

Dincoace, în efemera noastră lume, în acești zece ani care s-au scurs, multe s-au întîmplat, care m-au întărit în răspunsul ce l-am dat atunci.

Memorie a omenirii întregi, fii trează, căci de aceasta depinde însăși existența noastră, a tuturor.

Da. A tuturor, nu numai a evreilor. Au fost asasinați atunci, sub dominația hortică, și români și nici aceasta nu trebuie uitat. Au căzut atunci victime a barbariei hortică bărbăți, femei, bătrîni și copii din rîndul populației românești.

Desigur că nici o tragedie nu are proporțiile celei pe care am trăit-o noi, evreii. Aceasta nu înseamnă însă că avem voie să uităm, nici măcar o clipă, că atîtea alte popoare au căzut și ele victime ale fascismului. Spunea mare scriitor Elie Wiesel (care la vîrsta de 14 ani a fost minat din Sighet la Auschwitz și a devenit apoi Ieremia generației noastre), spunea, gîndindu-se la gravitatea și iminența pericolului atomic mondial, că „astăzi, toți oamenii au devenit evrei“.

Acesta e adevărul. Cu soluția „uitării“ nu numai noi, evreii, ci toți oamenii au devenit candidați pentru un viitor Auschwitz pe scară mondială.

Să amintim deci, să nu încetăm de a aduce aminte, să nu-i lăsăm pe oameni să se lege în iluzii, să-i trezim din „cea mai bună dintre lumi“ în care vor să se complacă și să le strigăm la toți, tuturor popoarelor lumi:

IZKOR, Aminteste-ți!

40 de ani de la deportarea evreilor din nordul Transilvaniei vremelnice ocupat de hortiști

IZKOR... 'זכור ה'

Cu durere și pietate, obștea evrească din România cinstește memoria sacră a celor aproape 150.000 de frați și surori din sfințele comunități din nordul Transilvaniei, care au pierit de moarte cumplită, sub ocupația fascistă-hortică.

În viață și în moarte ei au fost nedespărțiți. Laolaltă au pornit pe drumul fără de întoarcere al deportării și și-au sfîrșit zilele Al Kidus Hașem, torturați, infomețați, asfixiați în trenurile morții, gazați, împușcați, arși de vii...

Ei au pierit în noaptea fascistă, în ceasul de cumpănă cînd pe cerul acestei țări prindeau să mijească zorile libertății.

Fie jertfa lor deapururi sfințită! Dumnezeu să-i odihnească în Gan Edenul măreției Sale, alături de toți cei drepți! Amen!

În primăvara și vara anului 1944, au pornit pe drumul deportării și al morții:

din fostul județ Bihor	din fostul județ Odorhei		
Oradea	19838 suflete	Odorhei	313 "
Salonta	740 "	alte comune	1049 "
alte comune	5572 "	din fostul județ Satu Mare	
din fostul județ Cluj		Satu Mare	11533 "
Miercurea Cluj	268 "	Baia Mare	2030 "
Gheorgheni	619 "	Baia Sprie	322 "
alte comune	1338 "	alte comune	11485 "
din fostul județ Cluj		din fostul județ Sălaj	
Cluj	13504 "	Zalău	429 "
Huedin	1026 "	Carei	2394 "
alte comune	2021 "	Șimleul Silvaniei	1568 "
din fostul județ Maramureș		alte comune	9363 "
Sighet	10609 "	din fostul județ Someș	
alte comune	23480 "	Dej	3360 "
din fostul județ Mureș		Gherla	1037 "
Tirgu Mureș	5193 "	alte comune	6222 "
Reghin	1587 "	din fostul județ Trei Scaune	
alte comune	3597 "	Sf. Gheorghe	378 "
din fostul județ Năsăud		Tg. Secuiesc	97 "
Bistrița	2198 "	alte comune	467 "
Năsăud	495 "		
alte comune	3752 "		

Nu doar evreii comemorează

Cluj, Oradea, Sighet, Satu Mare, Carei, Turda, Sărmaș, cîte orașe, cîte sate, cîte județe sau regiuni, sau mari colectivități umane sau conștiințe frămîntate au trebuit să coboare drapele în bernă sau drapelul conștiinței în bernă sau drapelul sensibilității sau al solidarității umane în bernă, astăzi, cînd comemorăm pierderea — în urmă cu patruzeci de ani — a 150.000 de evrei?

A fost o perioadă de tragice evenimente, cînd comunitățile noastre au fost decimate, unele complet distruse și cînd furia hortică a lovit și populația românească, ucidînd mii de țărani nevinovați la Moisei, Ip și în alte localități, unele sate fiind rase de pe fața Pămîntului.

Fără a uita pe cei uciși, de orice neam ar fi, comemorăm cu pietate, în acest june 1984, pe cei aproape 150.000 de evrei din nordul Transilvaniei, ocupat vremelnice de hortiști.

Nu doar evreii comemorează! Nu doar inimile evreilor singerează! Nu doar sufletele lor sînt indoliate, ci ale tuturor celor ce simt omenie!

Din Nordul Transilvaniei, ocupat vremelnice de hortiști, au fost ridicați oameni și duși la tăiere, la spînzurătoare, la împușcare, la înec, la gaze, la ardere în cuptoare, în gropi sau șanțuri blestamate, la torturare și ucidere prin nenumerate mijloace, pe care nici medievalitatea, nici anticăitatea, nici canibalitatea nu le-au cunoscut și nu le-ar fi putut concepe.

S-a întîmplat asta? S-a putut întîmpla asta în secolul de grație XX? În Europa? În „civilizată“ Europă?

În secolul eradicării malariei, al cvasi-eradicării sifilisului și a tuberculozei nu s-a putut eradică blestemată ură dintre oameni? În secolul aviației, al zborurilor cosmice, al posibilității desprinderii de

Pămînt, omenirea nu s-a putut desprinde de primitivism, de canibalitate, de instincte primare, de prejudecăți rasiste?

A putut ea să condamne la moarte și la morți, la chin și la chinuri, la umilire și la umilinte mii, zeci de mii, sute de mii de ființe umane? Pentru „motivil“ că sînt evrei?

În secolul descoperirii feței invizibile a Lunei, omenirea și-a putut acoperi fața ca să nu vadă cohorte de evrei, de oameni nevinovați care erau duși la execuție? În era marilor descoperiri acustice, a ascultării mesajelor din Cosmos, din Universul îndepărtat, din lumi situate la milioane de ani-lumină, oamenii n-au putut auzi nici măcar vaietele sutelor de mii de oameni de lîngă ei? Ale cohorte de oameni minaiți la moarte de neoaameni?

Pe salazisti, pe hortiști, pe călăii fasciști de orice neam fi blestem. Pe cei ce au conceput chinurile și masacrele, pe cei ce au condamnat la chinuri oameni nevinovați, pe cei ce au ordonat chinuri și crime, pe cei ce le-au executat, cu exces de zel, îi condamn la chinurile lui Tantal.

Pe cei ce au apărut victime, pe români care au adăpostit evrei fugiți din pirjol, pe cei ce au ascuns — cu riscul vieții lor — vieți în primejdie, pe cei ce au smuls oameni din ghearele unor neoaameni și, în ultimă instanță, din ghearele morții, pe cei ce au protestat în numele omeniei și al unor nobile idealuri politice, sociale, umanitare îi binecuvîntez. Fie-le viața fericită și somnul liniștit și binele răsplătit cu bine și zbaterea, în

HAIM BEN AKIVA

(Continuare în p. 7)

40 de ani de la deportările evreilor

SĂRMAȘ: „Valea plîngerii“

Sărmaș. O comună situată la aproximativ 60 de km de Cluj. Locuiau aici 126 de evrei. Acum 40 de ani, o unitate militară horstistă a ocupat, pentru scurt timp, Sărmașul. Fasciștii i-au adunat pe toți cei 126 de evrei din localitate, i-au îngrămădit într-un grajd și i-au torturat timp de zece zile. Era în ajun de Roș Hașana 5704 (8 septembrie 1944).

Evreii au fost încercați în căruțe, după ce li s-a spus să-și ia cu ei tot ce aveau mai de preț. La căderea nopții, căruțele au fost oprite lângă un deal, situat la cîteva kilometri de comună, un loc cărui i se spunea Cămarăși. Evreii au fost minaiți cu baionetele pe deal, li s-a poruncit să sape două gropi, apoi au fost mitraliați. Copiii au fost azvîrliți de vii în gropile comune. Pînă tîrziu după miezul nopții valea a fost răscolită de țipete și gemete, apoi glasurile au amuțit. În zori se mai auzea doar un plîns de copil. Pe urmă — nimic...

Relatarea de mai sus a fost făcută de

țărănul Ion Mocean, martor ocular, care a asistat la măcel, ascuns într-un lan de porumb din apropiere.

Cercetările medico-legale, făcute în februarie 1945, au confirmat că spusele martorului privind modul în care au fost asasinați cei 126 de evrei din Sărmaș sînt exacte.

După acest masacrul nu a mai rămas nici un supraviețuitor al obstiei, neputîndu-se identifica morții. De aceea, pe cele 126 de lespezi de la Cămarăși se poate citi: „Aici zace un copil“. „Aici zace un bărbat“...

Oamenii din împrejurimi au numit locul acesta „Valea plîngerii“. Pe un perimetru împrejmuit de un gard de zid se înalță un monument impresionant în simplitate, în sobrietatea lui, memento și îndemn pentru generațiile viitoare ca asemenea atrocități să nu se mai repete nîcînd în istoria omenirii.

FRANCISC HABER

Sărmaș: Morminte ale copiilor uciși al Kíduș Hașem

DEJ: „Maialul“ din pădurea Bungur

MAI ÎNTÎI CITEVA DATE...

● În 1850 se autorizează așezarea evreilor în Dej. ● În fruntea rabinilor din Dej s-au aflat timp de o sută de ani membrii familiei Paneth. ● În 1862 este ales rabin Menahem Mendel Paneth, fiul lui Ieheskel Paneth, Rabinul Șef al Transilvaniei. ● A deschis o ieșivă. ● I-a succedat Moșe, apoi Ieheskel, apoi Iacob Elimeleh, ucis, împreună cu soția și cei patru copii, în lagărul de la Auschwitz. Doi băieți le muriseră pe cîmpurile Ucrainei, în detașamente de muncă obligatorie ale regimului horstist. ● În 1909 a fost inaugurat noul templu, unul dintre cele mai frumoase din Transilvania. ● Ulterior funcționau două sinagogi, 11 case de rugăciune, cinci ieșivot.

DEPORTAREA

...În Dej, trupele germane au apărut la 21 martie 1944. Autoritățile fasciste ungare au chemat pe reprezentanții evreilor și i-au avertizat că nerespectarea ordonanțelor privind măsurile anti-evreiești va duce la pedepse drastice. O primă ordonanță obliga ca, începînd din 5 aprilie, „fiecare evreu trecut de șase ani, fără deosebire de sex, să poarte pe haină, la piept, în partea dreaptă, la loc vizibil, o stea galbenă cu șase colțuri, de dimensiunea 10 x 10 cm...“ În-călcarea acestei ordonanțe atrăgea pedeapsa cu închisoare sau internarea pe șase luni. Apoi, alte măsuri de persecuție: s-au luat telefoanele; evreilor li s-a interzis să călătorească; au fost sigilate aparatele de radio...

Rapoartele oficiale arată că populația românească, asuprită și amenințată și ea de organele horstiste, și-a manifestat compasiunea și dorința de a ajuta pe conțetății ei evrei. Primăria din Dej a cerut conducătorilor Comunității Evreiești să alcătuiască liste cu numele tuturor evreilor, sub pretextul că li se vor schimba cartelele de zahăr și săpun. Listele au inclus 3266 de nume.

La 16 aprilie, s-a publicat ordonanța 1600/1944 privind declararea și confiscarea averilor evreiești. În 21 aprilie, toate magazinele evreiești au fost închise. Încă în 7 aprilie a apărut o ordonanță care specifica că „evreii care vor fi transportați ca prizonieri vor putea lua cu ei doar hainele pe care le poartă, cel mult două schimburi, alimente pe cel mult 14 zile, alte obiecte, cel mult 50 de kg, incluzînd așternutul, perne, saltele. Nu au dreptul să ducă cu ei bani, bijuterii și alte obiecte de valoare“.

În Dej stringerea evreilor în vederea deportării a durat trei zile: 3—4—5 mai. Ei au fost duși și ținuți sub cerul liber în pădurea Bungur, locul tradițional al „maialului“ și serbării populare. În mai 1944, pădurea Bungur a devenit... ghetou. Singurul lucru pregătit pentru evreii îngrămădiți în pădurea au fost palele, ca pentru vite... Oamenii au început să-și facă, din te miri ce și cum au putut, corturi. Apa era adusă cu cisterna și trebuia să stai la rînd să primești o cană de apă. Soldații care păzeau lagărul se distrau lovindu-i pe cei ce-și așteptau rîndul la apă. În cîteva zile s-a organizat o bucătărie comună, la început numai pentru copii.

Autoritățile locale dădeau doar o foarte mică cantitate de fasole, mazăre, cartofi, pline — insuficientă pentru a

asigura hrana tuturor. În aceste condiții, oameni simpli au dovedit un impresionant simț de omenie. Cînd Mihai Moldovan din Ocna Dejului a aflat că evreii flămînzesc, și-a minat vacuța în pădurea Bungur. Autoritățile l-au prins și l-au schingiuit în mod bestial. Minerul acesta român a rămas infirm pe viață.

Nu aceasta a fost însă atitudinea cercurilor oficiale. Ziarul local „Szamos-völgye“ scria, referindu-se la faptul că drept ghetou a fost aleasă pădurea Bungur: „Este un loc prea frumos pentru evrei. Ar fi trebuit să fie duși pe un cîmp gol ca să cunoască natura“. Cum s-ar putea uita chinurile la care au fost supuși locuitorii ghetoului pentru a stoarce de la ei tot ce aveau mai de preț? Au fost cîteva care au reușit să fugă din lagăr, să se ascundă sau să treacă în partea neocupată din România; dar, din păcate, prea puțini...

În 28 mai a pornit spre o direcție necunoscută primul transport din ghetoul de la Dej. Se vorbea despre Kenyérmező (localitatea „Cîmpul Plîinii“), unde, în primul război mondial, ar fi fost o tabără de internare. Se spera că în acest oraș vor fi puși la muncă pînă la sfîrșitul războiului. Dar n-a fost așa. Au fost îngrămădiți, cîte 70—100, în vagoane în care puteau încăpea 40 de oameni sau 5 cai. În vagoanele sigilate era o căldură înăbușitoare și un aer pestilențial. Transportul a durat trei zile. La Koșice, va-

goanele au fost preluate de nemii, întîi de a fi predați, candidații la moarte au mai fost jecmăniți încă o dată, nîindu-li-se: „acolo unde vă duceți mai aveți nevoie de nimic“.

După trei zile a sosit la Auschwitz primul transport de evrei din Dej, ultimul a părăsit orașul lor de baștină în 6 iunie.

Soarta evreilor deportați din Dej a fost identică cu cea a tuturor evreilor din la Auschwitz: selectarea, de către Mengele, pentru cele două drumuri spre camera de gazare sau drumul spre muncă forțată și chinurile, cu șansă de supraviețuire. Cîștigul murit nu se va ști niciodată. Cartele au dispărut, morminte nu există, măcar cenușa morților. Dar lista deportaților din Dej s-a găsit. Pe ea sînt cîte 3266 de nume. Au scăpat 239, murit 3027 (peste 92%).

În 4 iunie 1947 a fost dezvelit la Dej „Monumentul deportaților“, din fața rîii sinagogi. Opera sculptorului Marcell Zsak din Tirgu-Mureș vorbește vîitor despre tragedia evreilor din Dej, un monument al durerii, un loc de culegere, un memento că somnul nu unii naște monștri, că uitarea nu trebuie să ne invalideze. Omenirea trebuie să știe ce au fost în stare să facă hoștiștii și acoliții lor. Pentru ca asemenea orori să nu se mai repete!

ORADEA: În orașul natal, după uragane

În aprilie 1944 am primit ordin de chemare la Baia Mare, la Regimentul de muncă obligatorie. Aici s-au format unitățile, care au totalizat aproape 50 000 de evrei, de toate vîrstele, din orașele și satele nordului Transilvaniei, aflată sub ocupația horstistă. Aceste unități, de tristă amintire, formate din cîte 200—220 de evrei, fără dreptul de a purta uniformă, fără instrucție militară și fără arme, dar sub jurisdicția legilor marțiale, au fost dirijate pe front pentru demnări în fața trupelor combatante sau pentru construirea unor fortificații. Unitățile au fost comandate de un ofițer de rezervă, ajutat de 4—5 subofițeri. Lipsa de omenie, cruzimea acestora au rămas de tristă notorietate.

În acele vremuri primirea ordinului de chemare pentru un evreu a fost totuși o adevărată șansă. Autoritățile horstist-hiteriste începuseră aplicarea măsurilor de separare în ghetouri a populației evreiești, în vederea aplicării „soluției finale“, preconizate de Hitler. Trimiterea la muncă însemna a nu intra în rîndurile deportaților.

Întîmplarea a făcut ca unitatea din care făceam parte să fie dirijată în orașul meu natal, Oradea. Dar ce tristă întoarcere a fost aceasta!... Imbarcați în vagoane de marfă, trenul a sosit în gară pe data de 2 iunie, ziua în care părăsise orașul ultimul convoi de evrei.

Unitatea mea, formată aproape în întregime din orădeni, ar fi avut menirea, după titlatură, să curețe orașul de urmele bombardamentelor aeriene. Peste puțin timp după sosirea noastră în oraș am primit însă misiunea să „golim“ ghetoul, de unde fusese deportată populația, respectiv să adunăm din case toate obiectele de îmbrăcăminte sau mobilă și să le depozităm — după dijmuirea lor de către oficialități — în clădirile sinagogilor.

Am intrat în fostul ghetou cu inimile sfîșiate. Cei mai mulți dintre noi cunoșteau adresa la care cei dragi își petrecuseră ultimele zile înainte de deportare.

Tabloul ce ni s-a înfățișat ochilor a fost îngrozitor. Toate camerele din fiecare apartament fuseseră transformate în dormitoare și, în funcție de suprafață, fuseseră îngrămădite în ele pînă la 15 persoane. Pe mese se găseau resturi de mîncare, pe mașinile de gătit mîncăruri pe jumătate pregătite, mucegăite, peste tot urme ale grabei cu care oamenii fuseseră ridicați pe nepregătite, fără să fi avut măcar posibilitatea să adune, pentru acel drum lung și fără întoarcere, măcar un minimum de îmbrăcăminte și alimente, necesare pentru supraviețuire. În fiecare cameră, pe un perete, am găsit afișată, pe un formular tip, cu ștampila unității speciale de jandarmerie, lista persoanelor încarțuite.

Cunoșteam adresa la care au fost cazați ai mei în ghetou. Mi-o comunicase tata, printr-o carte poștală expedită încă la Baia Mare, în momentul în care familia trebuia să părăsească locuința în

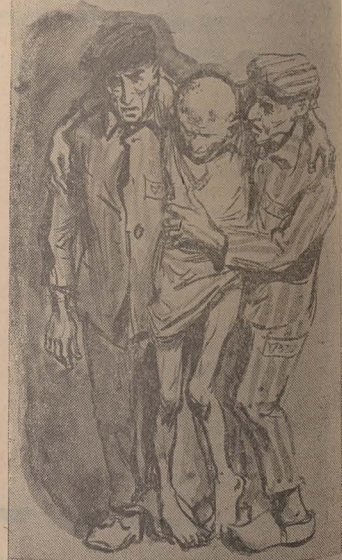
care s-a născut mama și în care a trăit timp de decenii întreaga noastră familie. Cartea poștală o am în fața mea, ea conține doar cîteva cuvinte, scrise în magrabă: „Părăsim acum locuința noastră vom fi încarțuiri la dl profesor Steinberg. Ai grijă de tine. Tatăl tău“.

Cu stringere de inimă am intrat în locuința indicată, în speranța că voi găsi un obiect, o amintire de la cei dragi. În mica încăpere, de cîteva metri pătrați, după cum am putut citi din numărul cu ștampilă de pe perete, au cucerit opt persoane: părinții mei, soția și fratele, trei mătuiși și un văr. Nici o masă de vreun pat. Dormiseră pe jos, în mijlocul încăperii se aflau o masă și trei scaune. Afiș și nimic mai mult. Se vedea că fuseseră scoși din camera de mare grabă, într-o dimineată. Așternuturile nu fuseseră strînse, iar pe masă în cîteva cești, a rămas zădul din supă, gat de cafea și alături ceva pine uscate și mucegăite.

Morții noștri nu au morminte. Pietrele lor funerare sînt monumentele ridicite în amintirea lor la Oradea, Sighetu Marmației, Dej și în celelalte orașe. Multe dintre ei au fost asasinați la Auschwitz, chiar imediat după sosire, dar mulți au fost transportați în alte lagăre ale morții și au pierit împreună cu evreii din celelalte țări cîropite de fascism.

În fața oricărui monument ridicat în amintirea victimelor fascismului, a zeilor de milioane de martiri, să ne oprim cu pioșenie, pentru că fiecare dintre ele reprezintă și martiriul morților noștri.

E. SZABO

din nordul Transilvaniei în perioada ocupației hortiste

ÎNTREBĂRI PENTRU BUNA OMENIRE

Cind au plecat spre foc coloane

soarse,
Cind visele ni se-necau la Auschwitz,
Ciți v-ați ținut departe, să tăceți?

Cind tata ne-a lăsat pe mina soartei
Pictind întii fulgi în părul mamei,
Cind lumea lui s-a risipit, cenușă,
Ciți i-ați semnat osinda, surzi și muți?

Bunicul cind s-a dus spre Dumnezeu,
Cind flăcările l-au ales, la bătrânețe,
Cind serum curgea prin rănilor durerii,
Ciți ați orbit? Ciți n-ați cercat

vorbii?

Știu, mulți ne-ați apărut cu trupul
vostru
Stingind din foc, cit v-a lăsat puterea,
Dar azi și mine, bună omenire.
Ne dai un drept la trai curat și

demn?

G. GOLDNER

PE RIURILE TALE AM STAT CÎNDVA ȘI-AM PLÎNS

„Pe riurile Babilonului
Acolo-am stat și-am plîns...”
(Psalm 137)

Pe riurile tale,
Pe Someș și pe Iza,
Pe Crișuri și pe Tisa,
Am stat cîndva și-am plîns.

Era în '44...

Din sute de ieșivot,
Din sinagogi și-altare,
Din heder și melamdin,
Din mi de-nvățăcei,
Din necăjiți evrei,
Din baci și țapinari,
Din truditori plugari,
Din negustori și rabini,
Din meseriași și medici,
Din trupuri și din minte
Au mai rămas doar nume
Și trombe de cenușă
Și-o vale de-oseminte...

Ba nu, mai e ceva...

A mai rămas acolo,
La loc de negre crime
Un munte de ghetute
Și-o lume de-amintiri,
Povară rece, dusă
De... supraviețuitori,
De cei sortiți să fie
Mereu rățășitori,
De cei fără odihnă
Cu zi fără uitare
Și noapte de coșmar,
De cei ce se întreabă
De ce-au rămas ei tocmai,
De ce le este viața
O zbatere-n zadar.

Și-a mai rămas vointa
De-a spune omenirii
Că n-are drept să uite
Niciind pe cei uciși,
Niciind pe ucigași,
Că n-are drept să ierte,
Că n-are drept să tacă!

Pe Iza și pe Someș,
Pe Tisa și pe Criș
Jurăm
Să nu uităm!

HAIM ZWI HALEVI

SIGHET: „Niciind nu voi uita...”

Elie Wiesel

Revista noastră a publicat în nr. 550, din 1 aprilie 1984, extrase, traduse, din cartea „La Noite”, a scriitorului Elie Wiesel, originar din Sighet, în care descrie impresionant înființarea ghetoului în acest oraș din nordul Transilvaniei, în perioada dictaturii de la Viena, deportarea evreilor la Auschwitz și viața de infern a concetățenilor săi în lagărele de exterminare naziste.

Reproducem acum, din aceeași carte, alte fragmente, de o remarcabilă valoare prin autenticitatea proprie relațiilor martorului ocular și prin forța emoțională a scrisului unui talentat om de literă și combativ militant împotriva fascismului și a emulilor săi actuali.

„Două ghetouri au fost create la Sighet. Unul mare, în mijlocul orașului, ocupind patru străzi, și altul, mai mic, care se întindea pe mai multe ulițe, la periferie.

Întă-ne în ghetoul cel mic. Cu trei zile în urmă aici mai trăiau oameni. Oamenii cărora le-au aparținut lucrurile de care ne serveam noi acum. Ei fuseseră expulzați. Aproape că i-am și uitat.

Dezordinea era chiar mai mare decît în ghetoul cel mare. Probabil că locuitorii fuseseră izgoniți pe nepregătite. Am vizitat camerele în care locuise familia unchiului meu. Pe masă, o farfurie cu supă. Se vede că n-au mai apucat să termine de mîncat. O plăcintă încă nu fusese pusă la cuptor. Pe podea, zăceau cărți aruncate alandala. Poate că unchiul meu se gîndise să le ia cu el!

Ne instalăram. (Ce vorbă mare!) Eu am căutat ceva surcele, surioarele mele aprinseseră focul. Neîntin seama de oboșală, măică-mea a început să pregătească ceva de mîncare.

— Trebuie să te ții bine, trebuie să te ții bine — repeta ea.

Moralul oamenilor nu era chiar atît de rău; păreau să fi început să se obișnuiască cîte puțin cu noua situație. În stradă se făceau auzite discuții optimiste. Nemții nu vor mai avea timp să ne expulzeze, ni se spunea... Pentru cei care au apucat să fie deportați, din păcate, nu mai e nimic de făcut. Dar pe noi, probabil, ne vor lăsa să ne ducem traiul ăsta mizer, pînă la sfîrșitul războiului...

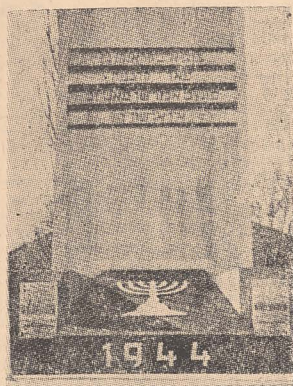
— Cine știe, poate că deportarea ar fi spre binele nostru. Frontul nu este prea departe, curînd va ajunge pînă la noi bubuitul tunurilor. Atunci, oricum populația civilă va fi evacuată.

— Cu siguranță, se tem să nu devenim partizani.

— După părerea mea, toată povestea asta cu deportarea nu-i decît o mare farsă. Nu, nu rideți! Nemții vor pur și simplu să pună mina pe bijuteriile noastre. Or, ei știu că totul este îngropat și că vor trebui să scormonească peste tot; e mai ușor de făcut cînd proprietarii sînt în „vacanță”.

În vacanță!

Aceste discuții optimiste, în care nimeni nu credea, făceau doar să treacă timpul. Relațiile dintre oameni erau din cele mai amicale. Nu mai erau nici bogați, nici „sus-puși”, nici „personalități”, doar condamnați la aceeași suferință, încă necunoscută.

Memorialul de la Sighetu Marmăției închinat victimelor Holocaustului

„Simbăta, ziua de odihnă, a fost aleasă pentru expulzarea noastră.

În ajun, am luat masa tradițională de vineri seara. Am spus binecuvîntările de rigoare asupra pîinii și vinului și am înghițit bucatele fără să rostim un cuvînt. Ceva parcă ne spunea că sîntem pentru ultima oară în jurul mesei familiale. În cursul nopții n-am ațipit deloc, fiind frîmîntat de gînduri, de amintiri.

În zori eram cu toții în stradă, gata de plecare. Convoiu lăsat direcția Sinagogii mari. Orașul părea pustiu. Dar, de dincolo de jaluzele, prietenii noștri de ieri așteptau nerăbdători momentul cînd vor putea să jefuiască căminele noastre.

Sinagoga aducea cu o gară mare: bagaje, lacrimi. Altarul era distrus, tapiseriile smulse, zidurile mîzgălite. Eram atît de numeroși, încît de-abia se putea respira. Am petrecut acolo 24 de ore groaznice. A doua zi, mărșăluiaim spre gară, unde ne aștepta un convoi de vagoane de vite. Jandarmii hortiști ne-au împins să urcăm vreo optzeci de persoane într-un vagon. Vagoanele au fost plumbuite.

„Trenul s-a oprit într-o gară. Cei de lîngă fereastră au putut vedea numele stației: Auschwitz.

După-amiaza s-a scurs încet. Pe urmă ușile vagoanelor au fost date la o parte. Doi oameni au putut coborî să caute apă. Cînd au revenit, au povestit că, în schimbul unui ceas de aur, au putut să afle că gara respectivă era punct terminus. Vom fi debarcați. Aici exista un lagăr de muncă. Condițiile nu sînt chiar atît de rele. Familiile nu vor fi dezmembrate. Doar tinerii vor lucra în fabrici. Bătrînii și bolnavii vor lucra la cîmp.

Barometrul încrederii a făcut un salt. Ne-am eliberat de coșmarurile nopților precedente și i-am mulțumit celui Atotputernic...

„Către 11 noaptea, trenul s-a pus în mișcare. După un sfert de oră, el a încetinit din nou. Prin ferestre se zărea sîrmă ghîmpată; am priceput că trebuie să fi ajuns într-un lagăr. Cînd trenul s-a oprit am zărit profilindu-se pe cerul negru flăcările care ieșeau dintr-un horn înalt.

Priveam flăcările în noapte. Un miros respingător plutea în aer. Deodată, ușile s-au deschis. Niste personaje ciudate, îmbrăcate cu veste vîrgate și pantaloni negri, sîrîră în vagon. În mîini țineau cîte o lanternă și o cravașă. Începură să lovească în dreapta și în stînga, înainte de a striga:

— Toată lumea să coboare! Lăsați totul în vagoane. Repede!

Sărirăm afară. În aer plutea un miros de carne arsă. Era, probabil, miezul nopții. Sosiserăm. La Birkenau.

„Un deținut se apropie de noi.

— Mulțumiți?

— Da, răspunde cineva.

— Nenorociților, veți fi duși la crematoriu. (Trierea se făcuse la Auschwitz —

n. red.) Se pare că spunea adevărul. Nu departe de noi, dintr-o groapă ieșeau flăcări, ca niște gigantice limbi de foc. Acolo se ardea ceva. Un camion se apropie de groapă și își descărcă conținutul: erau copii mici. Bebeluși. Da, i-am văzut, cu ochii mei!... Copii în flăcări. (E de mirare că de-atunci n-am mai putut dormi normal?)

Iată deci ce ne așteaptă. Ceva mai departe se găsea o altă groapă, mai mare, pentru adulți.

Mi-am ciupit fața: oare mai trăiam? Eram treaz? Nu-mi venea să cred. Cum era oare posibil ca să fie arși copii și ca lumea să tacă? Nu, toate acestea nu puteau fi adevărate. Halucinație...

Vocea tatălui mă smulse din gîndurile mele.

— Păcat... Păcat că nu te-ai dus cu măică-ta. Am văzut mulți copii de vîrstă ta care s-au dus cu mamele lor...

Vocea îi era teribil de tristă. Am înțeles că el nu vroia să vadă ceea ce ar putea să mi se facă. Nu vroia să-și vadă arzînd unicul fiu.

O sudoare rece îmi acoperea fruntea. Dar i-am spus, că nu-mi vine să cred că în epoca noastră se ard oameni; umanitatea n-ar putea tolera așa ceva...

— Umanitatea? Umanitatea nu se interesează de noi. Astăzi totul e permis. Totul e posibil, chiar și existența cuputoarelor de ars oameni vii.

Vocea îi era strănutată.

— Tată — i-am zis —, dacă e așa, nu mai vreau să aștept. Mă voi duce spre sîrmă ghîmpată cu curent electric. E mai bine decît o agonie de ore întregi în flăcări.

Nu-mi răspunde. Plîngea. Corpul îi era scuturat ca de un cutremur. Lîngă noi toată lumea plîngea. Cineva începu să spună Kadișul, rugăciunea pentru morți. Nu știu să se fi întîmplat cîndva, în lunga istorie a poporului evreu, ca oamenii să rostească Kadișul pentru ei înșiși.

— Isgădel veiskadeș șemei rabu...

Continuam să mergem. Ne apropiam puțin cîte puțin de groapă, de unde se degaja o căldură infernală.

În adîncul inimii, îmi luam rămas bun de la tatăl meu, de la universul întreg și, fără voia mea, pe buze, cuvintele veneau ca un murmur: Isgădel veiskadeș șemei rabu. Inima părea că mi se prefăcea în tîndări. Iată. Mă găseam în fața îngerului morții.

Nu. La doi pași de groapă, ni s-a ordonat stînga-mprejur și am fost duși într-o baracă.

I-am strîns mîna tatălui meu...

Niciind nu voi uita această noapte, prima noapte de lagăr, care a făcut din viața mea o noapte lungă și de șapte ori zăvorâtă.

Niciind nu voi uita fumul acela.

Niciind nu voi uita obrăzorii copiilor ale căror corpuri le-am văzut transformate în rotocoale de fum sub un azur mut...

Niciind nu voi uita tăcerea nocturnă care m-a lipsit pentru totdeauna de dorința de a trăi.

Niciind nu voi uita aceste clipe care au asasinat sufletul meu și visurile mele, devenite vane.

Niciind nu voi uita toate acestea, chiar de-ar fi să trăiesc o veșnicie. NICIIND!

Trad. din limba franceză: I.F.

40 de ani de la deportarea evreilor din nordul Transilvaniei vremelnice ocupat de hortiști

CLUJ: Când Clujul a devenit „Stadt ohne Juden“

Unități ale Wehrmachtului, Gestapoului și SS-ului au sosit la Cluj la sfârșitul lunii martie 1944. De la 5 aprilie, toți evreii au fost obligați să poarte steaua galbenă, cu scopul de a-i umili, izola, stigmatiza. Au urmat restricții de circulație, de aprovizionare și îndepărtarea evreilor din puținele locuri de muncă în care mai rămăseseră.

La 2 mai 1944 s-a ținut o ședință condusă de primarul László Vásárhelyi și de șeful poliției László Urbán. Celor 150 de participanți li s-a făcut un instructaj privind deportarea evreilor. Sarcinile date cu acest prilej au fost completate și întărite de SS-Hauptsturmführer Strochschneider, comandantul hitlerist al serviciului local de siguranță.

Ghetoul a fost înființat la fabrica de cărămizi din str. Kajántói. Între 2 și 10 mai au fost adunați acolo 15.500 de evrei. Supraaglomerarea, lipsa apei potabile și a instalațiilor sanitare, precum și o alimentație de înfometare au caracterizat viața din ghetou. O clădire specială, denumită în ironie „monetăria”, a servit pentru torturarea celor din ghetou, spre a-i sili să declare valorile ascunse. Bărbații au fost bătuți în fața copiilor lor, femeile sub ochii soților.

Între 15 mai și 7 iunie, ghetoul a fost evacuat de poliția și jandarmeria horticiste. Cei mai mulți dintre evreii aflați în ghetou au fost imbarcați în vagoane de marfă, care au luat drumul spre Auschwitz. Pînă la urmă, Clujul a devenit „Stadt ohne Juden”.

După cum atestă documentele oficiale descoperite după război și după cum rezultă și din depozitiile pline de cinism ale lui Eichmann și ale altor căpetenii ale SS-ului, deportarea evreilor din Cluj, ca de altfel din tot nordul Transilvaniei, s-a desfășurat mai organizat, mai sistematic și cu mai mare zel decât în orice altă parte.

Proteste din partea unor personalități? Cronica acelor zile menționează numele uneia singure: episcopul catolic Aron Márton. „Rara avis” au fost cei care au îndrăznit să ajute aceste victime și pot fi numărați pe degete aceia care și-au asumat riscul de a ascunde evrei.

Ciți clujeni evrei au revenit de la Auschwitz? Circa 1.500, deci mai puțin de 10 la sută. Restul au îngroșat numărul celor pieriți „Al Kidus Hașem”.

LÁSZLÓ ERŐS

„Am fost Häftlingul 61779“

Primăvara aceasta atît de capricioasă îmi evocă ziua ploioasă de-acum patru decenii cînd, la 3 mai 1944, în zori de zi, jandarmii hortiști au bătut la usa noastră, din strada Dacia (Radák utca) 5 din Cluj. Ne-au ordonat ca în zece minute să părăsim casa și să așteptăm în curte sosirea camionului. Am răscolțit dulapurile și ne-am îmbrăcat cu tot ce credeam că putem să ducem. Într-un cearceaf am înghesuit așternutul. În cîteva minute toată casa a fost întoarsă pe dos. Ne-am pierdut parcă mințile de emoție și frică. Nu știam ce ne așteaptă.

În dimineața zilei în care am fost adunați pentru a fi trimiși în ghetou, am fost urcați în camioane și duși spre periferia orașului. Îmi dănuie și acum pe retina memoriei imaginea aceea de groază cînd o vecină de-a noastră, o femeie trecută de optzeci de ani, paralizată, a fost aruncată ca un sac, de jandarmii hortiști, în camion. Am înțeles că ceva groaznic ni se pregătește.

Mii și mii de oameni au fost îngrămădiți pe teritoriul înconjurat de sîrmă ghimpată al fabricii de cărămizi și camioane militare au continuat să verse, în

acel spațiu strîmt, noapte de noapte și zi de zi, alte mii de evrei. Condițiile mizerabile, lipsa oricăror posibilități de igienă, bățile la care erau supuși oamenii din partea fasciștilor au făcut viața de nesuportat.

După vreo trei săptămîni a venit rîndul familiei noastre să fie imbarcată pentru Auschwitz. Înghesuiți în vagoane de vite, fără mîncare, fără apă, fără aerisire, am fost transportați cîteva zile și nopți. La sosirea pe rampa lagărului de exterminare am fost despărțiți de familie. Pentru ultima oară am văzut-o pe mama, surorile, nepoțelele, celelalte rude. Încă din primele ore de la sosire am fost cu toții mistuiți de flăcările crematoriului.

La intrarea în lagărul „C” — unde am fost repartizați — ni s-a spus: „Ați intrat pe poartă și singura ieșire de aici este prin coșurile crematoriului”.

Cine ar putea să zugrăvească coșmarul prin care am trecut zilnic? Cum au fost selectate persoanele din care urma să se fabrice săpunul RIF?

Am scăpat cu viață întîmplător. Fiind mai tînără, am fost selectată pentru

muncă și trimisă la fabrica de muniții „Lorenz” din Hohenelbe, în Cehoslovacia. Aceasta s-a petrecut la 11 septembrie 1944. La această fabrică l-am văzut pentru ultima oară — cu prilejul unei inspecții pe care o făcea la acea uzină — pe fiara cu înfățișare de om care se numește dr. Josef Mengele. Ordinul său de a ne extermina, înainte ca trupele naziste să se retragă din fața înaintării Armatei Sovietice, n-a mai putut fi executat de subordonații săi SS-ști.

Aici, în preajma piscurilor falnice ale munților Tatra, la 9 mai 1945, am fost eliberați. În drum spre casă, în orașe și în alte localități ale Cehoslovaciei am întîlnit mii de ofițeri și ostași români, care au luptat eroic pentru distrugerea mașinii de război hitleriste. Ei ne-au luat pe noi, foști deținuți, supraviețuitori ai lagărelor de exterminare, sub ocrotirea lor și ne-au ajutat să putem răzbi mai ușor spre căminele noastre. Pentru gestul lor umanitar le păstrez și le voi păstra totdeauna recunoștința mea.

Spre sfîrșitul lunii iunie 1945 am ajuns la Cluj. Cînd ne deportaseră eram o familie numeroasă, acum am revenit singur. Ani de-a rîndul, în lungile nopți de nesomn, mă torturau amintirile și coș-

marurile trăite în acele vremuri. Cînd de s-a putut petrece o asemenea tragedie? Ce vină au avut toți ai mei de au fost arși în cuptoarele crematoriului? Ce vină avea mama mea, femeie rămasă văduvă încă de tînără, care a trebuit să-și crească din munca minilor sale cele trei copii? Ce vină aveau fetițele surorilor mele, care n-au apucat măcar să buri-sească încă taina slovelor din cărțile de povești? Ce vină au avut toți cei șase milioane de evrei care au pierit în timpul Holocaustului?

Eu, fosta Häftling cu numărul 61779 în lagărul Auschwitz-Birkenau, rămîn conștientă cînd citesc în ziare că, pe alocuri, foștii noștri călăi, foști SS-ști, hitleriști au posibilitatea să țină și în zilele noastre, în mod public, conferințe și congrese, unde evocă cu nostalgie timpurile „eroice”, cînd exterminau femei, bărbați, bătrîni și prunci fără apărare. Sînt profund indignată cînd ajung la urechi slogane ale urii fasciste și neofasciste, ale antisemitismului — acest cancer social al tuturor timpurilor.

ABRAHAM GABRIEL
fost Häftling 61779
la Auschwitz

BECLEAN: Doar cîinci la sută...

Becleanul, din județul Bistrița-Năsăud, era pînă nu demult una din așezările pe care localnicii le numeau „oraș de cîmpie”, era de fapt o comună mai răsarită, reședință de plasă. Odinioară, aici, alături de români și de alte naționalități, locuiau și numeroși evrei. Era „a kleine idische štetl”, cum își numeau evreii, în idiş, așezările unde pulsa o intensă viață evreiască.

Primii evrei s-ar fi așezat la Beclean prin secolul al XV-lea, însă cu greu se poate reconstitui, în mod științific, perioada de dinainte de 1800. De atunci, existența evreilor în aceste locuri este atestată și de pietrele funerare. Unele date le aflăm din jurnalul lui Torma Iosif, care arată că în anul 1840 locuiau atîția evrei, încît au cerut — și li s-a aprobat — să aibă un medic al comunității. În ceea ce privește numărul evreilor, pe baza datelor din arhive, putem arăta că în 1857 erau 177, în 1891 numărul lor ajungînd la 285. Dacă luăm în considerare că întreaga populație a comunei era de 3.000 de persoane, putem conchide că aici pulsa o importantă viață evreiască.

În Beclean s-a remarcat, în primul rînd, dinastia de rabini Lichtenstein. Rabi Iehuda Lichtenstein era socotit un adevărat tadic, care conducea și o ieșivă, cu sute de buherim. A fost un adept al înnoirilor în ulița evreiască. I-a urmat fiul, Sloomo Zalman, care s-a bucurat de stima întregii comunități. El, împreună cu întreaga familie, a fost deportat; din cei zece copii, doar unul a rămas în viață. Cu Rabi Zalman s-a stins aripa

din Beclean a dinastiei rabinice Lichtenstein, care, timp de un secol, a jucat un rol important în viața evreilor din Transilvania. Viața activă a comunității își găsea expresie în aceea că aici existau daiani, șoheti, melamidim deservite de cult. Din comună, numeroși tineri evrei au plecat la oraș la studii, mai dîntre ei devenind medici, economiști, farmacisti, avocați, care s-au bucurat de stimă și apreciere.

În 1940, în urma dictatului de la Viena, trupele horticiste au ocupat partea de nord a Transilvaniei. Odată cu aceasta încep persecuțiile și față de evreii din Beclean. Sînt decretate și aplicate o serie de legi antievreiești. În 1941 au fost duși la muncă obligatorie 44 de evrei, din care au rămas în viață 7. Becleanul a fost un centru de recrutare pentru munca obligatorie. Detasamente de muncă 110/34 a plecat din Beclean la 20 iunie 1942 în Ucraina; din 200 bărbați, 130 au murit acolo, unii au decedat de vii în grajdurile de la Doroschi, alții cei care au căutat să scape au fost împușcați. Zece au murit în alte locuri, o bună parte și-au terminat viața în crematoriile de la Auschwitz.

Din Beclean au fost deportați 882 de evrei; dintre aceștia s-au întors doar 4. Mărturia existentă, odinioară, a unei intense vieți evreiești o poartă sinagoga, devenită mută, clădirea fostului heider și multe pietre de mormînt.

ZVI BEN IMMANUEL

(Datele au fost luate după un material al dr. A. Fried.)

Mici comunități evreiești decimate

Aleșd. Primii evrei se stabilesc cam prin 1830. Locuiau vreo cincizeci de familii. Era zilnic trei miniam.

Baia Mare. În oraș trăiau circa 40 de intelectuali evrei. În 1938, locuiau 600 de familii evreiești.

Cehu-Silvaniei. Existau 120 de familii evreiești.

Huedin. Comunitatea evreiască a luat ființă în 1851, în 1938 era alcătuită din 190 de evrei.

Jibou. Trăiau 140 de familii de evrei. Rabinul comunei a fost Sloomo Zalman Klein și a avut 12 copii. Jibou a fost „a git frumm Städtl” („un oraș cu evrei evlavioși”).

Marghita. O sinagogă a fost construită în 1742. Primul rabin al sinagogii construite în 1861 a fost Herman Weinberger, elevul marelui Moșe Sofer. I-a urmat fiul său Samuel, care a condus și ieșiva din localitate.

Năsăud. În 1800 a fost construit un templu și un heder. În împrejurimi evreii trăiau încă din 1680, așa cum atestă pietrele funerare. Un interes deosebit față de această așezare l-a manifestat Ezekiel Paneth, fostul Șef Rabin al Transilvaniei.

Jidovița. Pe vremuri era o comună cu

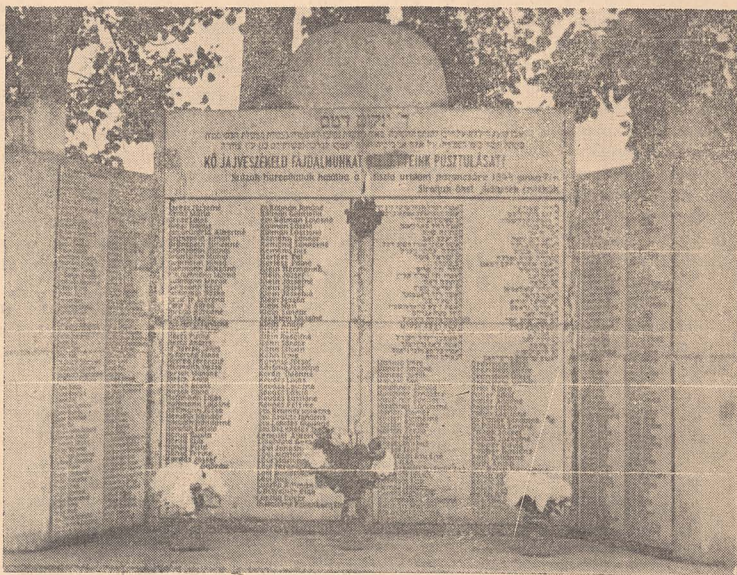
populație exclusiv evreiască. În consiliul comunal erau, în 1937, șapte evrei, primarul era evreu. Recensămîntul din 1930 specifică 219 evrei și 30 de neevrei.

Reghin. Templul a fost ridicat în 1868. În acest oraș, în 1944, în afară de Tirgo Mures, au fost adunați la fabrica de cărămîdă, sub cerul liber, evreii din mai multe județe; apoi au fost deportați la Auschwitz.

Salonta. Trăiau aproximativ 180 de familii. Pe la sfîrșitul secolului al XIX-lea a fost construit un templu. A existat și un cîmin de bătrîni.

Reteag. Pe baza pietrelor funerare se poate constata că aici locuiau evrei din prin anul 1700. Prima sinagogă a fost ridicată în 1845. În locul vechiului templu, din lemn, a fost construită o sinagogă din piatră, în 1873. Printre rabini menționăm pe Jankl Paneth, care s-a bucurat de multă prețuire. Ultimul rabin din comună, Iehosua Leibovici, a condus o ieșivă renumită. În 6 mai 1944, evreii au fost adunați în curtea fabricii de spirit și apoi transportați în lagărele de exterminare naziste.

Simple date, dar ele cuprind curiozități... au fost!

Carei: Monumentul deportaților

36 de ani de mari realizări comunitare

Se implinesc, la 20 iunie a.c., 36 de ani de la alegerea ca Șef Rabin al Cultului Mozaic din țara noastră a celui pe care Providența ni l-a hărăzit ca excepțional păstor spiritual și conducător de zi cu zi al Comunității noastre, Eminentă Sa Șef Rabin Dr. Moses Rosen.

Sint 36 de ani de mari realizări comunitare, de continuă creștere a demnității iudaice a Comunității noastre, de binecuvântată Alia în condițiile deplinei înțelegeri a conducerii țării noastre, de creștere a unei noi generații de copii ai obștii în spiritul învățaturii noastre milenare și al frumoaselor tradiții iudaice, de grijă părintească pentru toți membrii comunității evreiești, cărora li se asigură, sub îndrumarea și cu veghea permanentă a Eminentei Sale, condițiile unui trai demn, cu respectarea prescripțiilor iudaice. Toate acestea au făcut ca prestigiul în lume al celor 29 000 de evrei existenți azi în România să fie incomparabil mai mare decât al

celor 400 000 ciți erau în țară la începutul activității de Șef Rabin a Eminentei Sale.

Implinirea a 36 de ani de asemenea fericite realizări este pentru noi un prilej de a reînnoi sentimentele noastre de grațitudine și de respect pentru Eminentă Sa și de a-i transmite urările noastre de îndelungată și rodnică păstorire, în deplină sănătate, în slujba comunității noastre, într-o Românie prosperă și fericită, într-o lume a păcii și a bunei înțelegeri între oameni.

Ad mea veesrim, împreună cu stimata Doamnă dr. Moses Rosen!

COMITETUL DE CONDUCERE
AL
FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR
EVREIEȘTI
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

O carte nouă — o înțelepciune străveche

Dar scenariul nostru nu cuprinde doar lupta pentru dezrobire socială și națională de sub tirania faraonilor, dușmani declarați ai poporului evreu, ci și lupta cu perfidia hamanilor, vechi și noi, care urmăresc distrugerea noastră pe diferite căi. Pentru acest motiv, autorul ne cere nouă, evreilor, și tuturor oamenilor de bună-credință „să demascăm antisemitismul, oriunde încearcă să ridice capul. El nu ne amenință numai pe noi, ci s-a dovedit a fi dușman al umanității întregi, al progresului și culturii. Adevăratul chip al acestei forme a urii de rasă trebuie scos la iveală în vâzul popoarelor în mijlocul cărora trăim”. Firește, există și cealaltă primejdie, care nu trebuie subestimată, pierderea identității proprii, renunțarea la „propriul foc sacru”, la ființa noastră specifică spirituală, culturală, filozofică. Este și motivul pentru care autorul cărții insistă asupra importanței studiului Torei și a însușirii valorilor iudaice, căci „a fi evreu înseamnă a cunoaște, a nu conștientiza învești. Nu există plafon pe care să nu-l spargă setea noastră de înălțare pe aripile Torei, ale cărții care e viața noastră”.

„Expansionismul” nostru nu e orizontal — cum afirmă unii răuvoitori —, ci vertical; urmărim doar o ascensiune morală, spre a ne eleva cit mai mult sufletele, deoarece „noi nu am cunoscut o altă aristocrație decât cea a spiritului”. Cind patria strămoșilor noștri a fost distrusă, Tora, o carte, a devenit refugiu nostru, și „cînd Ierusalimul pămîntesc a fost dărâmat, noi am creat un Ierusalim cereș, cu pana noastră”. Cine a salvat iudaismul? IAVNE! Iar, într-altă parte, precizarea generalizatoare: „întodeauna iudaismul s-a salvat printr-o școală, printr-un Iavne!”. Poporul evreu a trebuit să trăiască, vai, la nevoie, și fără un teritoriu propriu — lucru atît de scump plătit —, dar nu a putut să trăiască fără carte! De aici și îndemnul autorului, el însuși un dascăl cu vocație (Rabi — învățător, învățător al maselor de evrei) și un vrednic emul: „Cine vrea să înțeleagă ce înseamnă a fi evreu, să se înroleze, după nouăsprezece veacuri care s-au scurs de-atunci, în rîndul discipolilor de la Iavne”.

Cartea „Învățături biblice”, în ansamblul ei, are o puternică coerență interioară, fiindcă demonstrează, în esență, caracterul calitativ nou, umanist al iudaismului. Omul nu trebuie să aștepte minuni, el trebuie să fie un participant activ la creație. Ideea de progres este consubstanțială iudaismului, s-au născut împreună.

Revelația sînăică? O „Magna Carta a Omeniei”? Decalogul? Zece cuvinte de profund umanism! Și fiecare cuvînt, fiecare comandament este tîlmăcit limpede și cu o solară strălucire. Însuși Atotputernicul preferă tuturor titlurilor pe cel de Eliberator, așa cum rezultă din prima poruncă. De ce? „Pentru ca să învățăm că întreaga viață nu are nici o valoare fără libertate, că dacă lumea este o „casă a sclaviei”, ea nu merită să existe și că adevărata creație s-a săvîrșit nu „la început”, ci în ziua cînd

oamenii au izbutit să devină liberi”. A opta poruncă, „să nu furi”, e pusă sub semnul Dreptății și împotriva exploataării semenului. „Întreaga literatură profetică — ni se reamintește — este o filipică nimicitoare împotriva tuturor formelor de jaf, ce rezultă din inegalitatea socială”. Nu mai puțin originală este interpretarea celei de-a noua porunci, care interzice minciuna. „Sanctitatea cuvîntului!”. Cuvîntul este un mijloc de comunicare, de înțelegere și colaborare între oameni. Minciuna dezbină, adevărul leagă. „Cuvîntul este sfînt, căci el scoate pe Om din singurătate și îl integrează în societate”.

Cînd scriu aceste rînduri îmi amintesc de o carte, apărută cu cîteva decenii în urmă, în care zece scriitori de seamă ai lumii, în frunte cu Thomas Mann, arătau, fiecare ocupîndu-se de cîte o poruncă, cum a încălcat fascismul toate cele zece porunci, fără excepție, readucînd omenirea la barbarie, ceea ce demonstrează, printr-o operație inversă, că într-adevăr Decalogul a stat la baza umanismului.

Cultivînd paradoxul, un paradox logic, aflăm că „iudaismul a însemnat, în primul rînd, necredință. Necredința în idoli de orice fel, necredința în orice materializare a celei mai pure abstracțiuni”. De aici și cel mai consecvent și mai pur monoteism și, corolarul său, universalismul.

Noi nu avem nici măcar sfinți. Noțiune care nu e aplicabilă — în concepția noastră — nici unui muritor. Nici măcar pe Moșe nu-l numim „sfînt”. Aceasta „deoarece nimeni nu scapă păcatului, nimeni nu e perfecțiune însăși, nimeni nu are nimb”. Și, în sprijinul acestei afirmații, e citat Ecceziastul: „Nu există pe Pămînt nici un om drept care să nu păcătuiască” (7, 20), ceea ce permite să supunem tribunalului rațiunii faptele oricărui om.

Un alt „paradox” este cerința de „a nu-l înălța pe Dumnezeu prea sus”. Pînă la revelația sînăică Dumnezeu era plasat cit mai departe, așa încît oamenii puteau păcătui fără martori incozomi. Potrivit însă noii etici, Legea este nu doar transcendentă, ci și imanentă. Sîntem călăuziți de adevărul cuvîntelor din Tractatul Avot: „Există un ochi care vede, o ureche care aude totul și toate faptele tale sînt înscrise într-o carte”. De fapt, Legea s-a internalizat. Și legile Torei trebuie împlinite, căci „fără Morală, fără Dreptate, fără Pace, lumea ar fi sortită să se întoarcă în Tohu Vavohu, în haosul din care s-a născut”.

Întreaga carte este străbătută de un suflu hasidic, capabil să capteze nu numai mințile, ci și inimile cititorilor. Putem spune că i se potrivește exemplar ideea vehiculată în paginile ei, și anume, că „iudaismul este un crez, care îmbină tradiția cu progresul, crezul în Bine, în Frumos și Adevăr”.

Dintre numeroasele perle de interpretare, închise între filele cărții ca într-o scoică, să reproducem una. Un frumos comentariu la Maftir, pasajul final din lectura biblică, referitor la calendarul iu-

daic, calendarul lunii. „Cuvîntul Hodes — luna are aceleași consoane ca și Hadaș — noul și Huduș — minune, diferă doar vocalizarea”. Or, după opinia autorului, nu este vorba de o simplă coincidență. Soarta noastră s-ar asemăna mai degrabă Lunei decât Soarelui. De ce? Fiindcă noi luminăm în plină noapte, iar în epocile de obscurantism nu lăsam întinericul să coboare în minți și suflete. Cînd pare că a dispărut Luna, ea re apare cu o nouă strălucire, precum evreul, setos de tot ce e nou și generos în lume. În sfîrșit, „minunea” nu e alta decât miracolul supraviețuirii noastre, de atîtea ori pusă la încercare.

Există în carte un subiect de care ne apropiem și noi cu sufletul îndoliat și uneori cu accente de temerară revoltă: martirologia. De aceea nu o dată chiar rabini de pietate neîndoielnică au intrat în „dispute” cu Dumnezeu. Îl găsim astfel citat pe Rabi Lewi Itzhak din Berdicev, care îl înfrunța cînd nedreptățile erau prea flagrante, iar cei drepti loviți. Odată ar fi exclamat: „Doamne, Dumnezeu, ori diriguiești această lume după logica minții, ce Tu ne-ai dăruit-o, ori dă-ne, Doamne, altă minte, ca să putem înțelege cum conduci lumea!”. Aflăm astfel, în paginile cărții, toată martirologia evrească din timpurile noastre: Noaptea de cristal, Tragedia „Struma”, pogromurile, Holocaustul, dar și eroica rezistență a Ghetoului din Varșovia și Rezistența sub atîtea alte forme. Ca un laitmotiv revine ideea că, chiar înainte de a ucide, antisemiții profanează sinagogile și Sulurile Torei, în încercarea de a distruge însăși esența iudaismului.

Este evocată aici atitudinea exemplară a unui mare martir, învățatul Hanania ben Teradion, ce ne oferă și cheia înțelegerii supraviețuirii iudaismului. Însădit la moarte prin ardere pentru „păcatul” de a fi învățat Tora și, înfășurat fiind în Sulul învățaturii, a fost întrebare de elevii săi în momentul în care limbile de foc îl cuprinseser: „Rabi, ce vezi acum?”. El le-a răspuns: „Văd pergamamentul cum arde, dar literale, spiritul, ideile, ele își iau zborul spre înălțimi”.

Dar din toate învățăturile oare noi am învățat ceva? Da, și încă pe pielea noastră, și anume: că rugăciunea nu e de ajuns, că mai trebuie și acțiunea, căci „libertatea nu se dăruiește, ci se cîștigă”. Încă Moșe și-a dat seama că cea mai grea misiune este „să scoată Galutul din inimile oamenilor”. Evreul s-a bîzuit prea mult pe minuni. Or, rugăciunea care nu e însoțită de acțiuni e inefficientă. „Trebuie să existe o ieșire din impas, iar a te baza pe minuni nu este o metodă evrească”, căci, stă scris, „nu e îngăduit să te bîzi numai pe minuni” (Tractatul Pesachim, 64). Și dacă astăzi nu ne mai lamentăm pur și simplu la Zidul de Apus, deși ne încredințăm dorințele și speranțele noastre prin bilețele depuse în crăpăturile sale milenare, este pentru că, la rugăciunea repetată zilnic de trei

ȚICU GOLDSTEIN

(Continuare în p. 7)

Sîntem la al treilea popas al unui itinerar spiritual dintre cele mai originale. Am în față cel de-al III-lea volum de „Învățături biblice” al Eminentei Sale Șef Rabin dr. Moses Rosen. Volumul cuprinde, în cele peste 270 de pagini ale sale, un întreg univers de probleme ale iudaismului contemporan, de la comentarea, sub prisma actualității, a aceluiași sîrbătorii — care se reîntorc anual pentru a reface, în mod exemplar, cosmologia, cosmogonia și istoria noastră sacră — pînă la grijile obștii, griji primordiale pentru al ei păstor.

A treia strădanie a autorului cărții este străbătută de preocuparea de a adînci ceea ce s-ar putea numi o „tîlmăcire proprie” a Cărtii Cărilor, a dorurilor și idealurilor noastre, de azi și dintotdeauna. Firul Ariadnei și liantul cărții mi se pare a fi *dimensiunea etică a iudaismului*, asupra căreia voi insista aici. În filigranul întregii lucrări transpare demnitatea evrească, demnitate care, la ieșirea din robia egipteană — „evenimentul capital al destinului nostru istoric” —, trebuie mereu cucerită. Noi, care am căzut nu o singură dată în robie, stînd în calea marilor imperii, știm ce înseamnă un „suflet de sclav” și cit este de greu să te poți dezbrăda de acest stigmat, căci înfruntarea tiraniei și un drum nou în viață reclamă și o mare libertate interioară. De altfel, cum subliniază autorul, „întreaga noastră istorie are un sens și o direcție”.

Deși încărcată de o istorie dintre cele mai vechi ale lumii, ochii noștri sînt atinși spre viitor, fiindcă (și acestea sînt coordonatele noastre istorice fundamentale) încă nu s-au instaurat pe Pămînt Dreptatea și Pacea, iar „Masiah abia trebuie să vină”. Aceasta înseamnă o deschidere paradigmatică a iudaismului către progres și perpetuă desăvîrșire, participarea la tot ceea ce permite înălțarea stărilor anchilozate și anarconice și promite, totodată, o existență mai bună și mai demnă. De aici decurge umanismul iudaic, care nu o dată a inspirat mișcările de emancipare ale omului, găsindu-și în profetii noștri un sprijin și un nesecat izvor de generozitate și cetezanță.

DIN COMUNITĂȚILE NOASTRE

„KOHLEET ÎN ÎNTELEPCIUNEA LUMII“

Prof. N. Șaim și-a consacrat expunerea prezentată la 8 mai a.c., în sala din Popa Soare, unei teme incitante, dar deosebit de complexe prin profunzimea conținutului și sensurile contradictorii ale mesajului opereii supuse analizei: „Kohlelet” sau „Ecleziastul”, cum este cunoscut în lumea neevrească. Și este meritul conferențiarului că, fără a-și propune o tratare exhaustivă a acestei teme, a abordat-o într-o manieră eseuistică, elată și într-o formă aleasă, ambele de natură să capteze auditoriul, să-l facă să reflecteze el însuși asupra meditațiilor autorului acestei opere unice în felul său, să le confrunte cu propriile opinii, spre a constata în ce măsură sînt concordante sau discordante.

Kohlelet — a precizat vorbitorul — face parte din categoria cărților „sapientiale” — Sifrei Hohma —, a căror integrare, mult disputată, în Tanah (Biblie), și anume, în cea de-a treia secțiune a ei, „Ketuvim” (Hagiografie), s-a justificat nu atât datorită esenței lor canonice, cit valorii lor filozofice-literare, substanțelor lor specifice iudaice.

În cartea sa, marcată de o tristețe discret cenzurată de o înțelepciune fundamentală, autorul, regele Solomon, ne apare ca un sceptic, care extrage din cele mai diverse experiențe de viață concluzii amare, pesimiste. Lumea, așa cum o concepe Kohlelet, este imuabilă și uniformă; „nu e nimic nou sub soare”. La sfîrșitul carierei glorioase a unui rege puternic, constructor, iubitor de plăceri, el constată că nu a găsit fericirea și de aceea consideră că eforturile individuale ale omului, înțelept sau nebul, bogat sau sărac, nu pot schimba nimic din ordinea prestabilită, el fiind incurabil limitat în facultățile și destinul său. „Desertăciunea desertăciunilor, totul este desertăciune” — acesta este leitmotivul opereii Kohlelet.

Fatalismul lui Kohlelet este însă nuanțat. În filozofia lui se îmbină tristețea cu bucuria; el nu urăște, ci iubește viața. Intuim în carte o adevărată înțelepciune practică: să trăiești fericit cu femeia pe care ai iubit-o de tînră; să eviți excesele de orice fel; în toate să ai o filozofie moderată a liniei de mijloc.

O asemenea doctrină reprezintă oare o împietate? Nimic din toate acestea — afirmă conferențiarul, demonstrînd că autorul lui Kohlelet consideră că Dumnezeu îi umple omului vidul existenței sale, îl judecă pe om după principiul necesizabile de el, iar dacă acesta greșește e pentru că îl face pe Dumnezeu prea mare și pe om prea mic. Speranța iudaismului în viitorul luminos al umanității este fondată pe un act de credință invincibilă în realitatea binelui. Și Kohlelet își are locul său în această luptă îndelungată a conștiinței evreiești împotriva inechității lumii. Opera exprimă o gândire în luptă; o luptă al cărei țel nu este unul utopic, ci unul realist, care pornește de la o filozofie ce nu ocolește

obiecțiile gândirii materialiste, prefigurînd astfel multe dintre tezele gândirii moderne.

Unică în felul ei, Kohlelet își are locul ei definit în înțelepciunea lumii; ideile sale au fertilizat operele altor gânditori contemporani, evrei și neevrei. Mesajul lui Kohlelet este viu și continuu să fie actual, prin afirmarea cerinței de a umaniza umanitatea; ideile și gândurile acestei lucrări biblice, profund moderne, ne mișcă pe noi și vor mișca, cert, și generațiile viitoare.

În încheiere, președintele C.E.B., ing. Th. Blumenfeld, a mulțumit prof. N. Șaim pentru expunerea sa, care ca și altele, precedente, ca și întreaga activitate desfășurată de d-sa în cadrul Federației, s-au remarcat printr-o temeinică pregătire, prin seriozitate și abnegație față de obiectele noastre și, în special, față de tinerii ei, de a căror formație iudaică, s-a preocupat în mod stăruitor, în cadrul cursurilor de Talmud Tora.

I. GOLD

„NAHUM GOLDMAN DESPRE PARADOXUL EVREIESC“

Intitulîndu-și astfel conferința pe care a prezentat-o la 15 mai, în sala din Popa Soare, publicistul Ion Mihăileanu nu și-a propus, așa cum ar fi fost de crezut, o prezentare multilaterală a lui Nahum Goldman, „una din marile personalități ale evreimii mondiale”, cum l-a caracterizat, bunăoară, Eminența Sa Șef Rabin dr. Moses Rosen. Amintind, în treacăt, că l-a cunoscut și admirat pe Goldman pentru inteligența, vivacitatea, umorul, calitățile lui de redutabil coezor, de exponent și reprezentant al intereselelor poporului evreu, vorbitorul nu s-a oprit asupra acestor laturi ale prezenței „publice” a lui N. Goldman, ci a ținut să evocare doar cîteva din reflecțiile sale de filozof al istoriei, care-și pune întrebări asupra destinului evreilor; și, pornind de la ele, să împărtășească și unele gânduri proprii în legătură cu această problematică majoră complexă, obiect de preocupare pentru atîția mari gânditori și pentru fiecare dintre noi.

Așa cum reiese din cărțile sale, îndeosebi din cea intitulată „Paradoxul evreiesc”, Nahum Goldman, drept răspuns la întrebările menționate, exprimă opinia că poporul evreu este cel mai paradoxal din lume, ceea ce vrea să spună că poporul evreu nu este nici mai bun, nici mai rău decît celelalte popoare, dar, în felul său, este unic și diferit de alte națiuni, prin structură, istorie, destin și caracter.

În sprijinul acestei afirmații categorice, au fost menționate și comentate un șir de paradoxuri, care, în opinia lui Goldman, ar caracteriza poporul evreu și dintre care, aci, vom menționa doar cîteva.

Paradoxul — relevă conferențiarul —

începe chiar cu încercarea de a defini evreul. În această definiție, Goldman pune accentul pe faptul că evreul își asumă condiția de evreu, se simte solidă cu poporul său, se identifică cu istoria și destinul acestuia, indiferent dacă liantul identității iudaice este religia, mîndria de a face parte din poporul care a dat lumii monoteismul, profeții, genii ca Einstein sau respectul sau suferințele îndurate de-a lungul veacurilor. Dacă evreul neagă iudaismul, nu dă copiilor săi o educație evrească, abjură credința strămoșilor, el încetează de a mai fi evreu. Goldman respinge părerea după care evreul este acela pe care alții îl consideră ca atare pentru a întreține antisemitismul.

Un alt paradox evidențiat de Goldman ar consta, după el, în faptul că poporul evreu este poporul cel mai separatist — prin refuzul de a renunța la identitatea sa și refuzul de a face prozelizi — și, în același timp, cel mai universalist — prin concepția sa privitoare la un singur Dumnezeu pentru întreaga umanitate, prin profeții săi, în viziunea cărora pacea și progresul trebuie să devină apanajul întregii omeniri, prin pasiunea cu care acest popor a acționat pentru egalitatea tuturor raselor și a tuturor păturilor sociale.

Un alt paradox rezidă în aceea că poporul evreu este conștient de misiunea ce-i revine în lume (dușmanii l-au invinut că își arogă pretenții la superioritate și dominație); dar — consideră Goldman — s-a dovedit întotdeauna exigent față de el însuși și autocritic, elocvent fiind în această privință atîtea mărturii, de la blestemele pronunțate de Moșe la adresa poporului după incidentul cu vitelul de aur și pînă la luările de poziție ferme, intransigente ale altor conducători evrei, inclusiv ale lui Goldman însuși, în raporturile cu populația evrească.

Pe alt plan, un paradox al evreilor rezidă în faptul că, studiînd Talmudul, au dobîndit un simț ascuțit al logicii și al dialecticii; în același timp, ei au manifestat un anumit iraționalism, care și-a găsit expresie în încrederea în marile utopii, care, susține Goldman, creează istoria mai curînd decît marile realități, chiar dacă idealul de pace mesianică apare scepticului ca utopic, dar a lupta pentru acest țel nobil este un comandament decisiv. Deși trăiește în prezent, evreul își amintește mereu și mereu de trecut; evocăm zilnic Templul din Ierusalim și nu uităm nici un moment ororile Holocaustului.

PROGRAMUL CONFERINTELOR

care se vor ține în luna iunie a.c., în sala din str. Popa Soare nr. 18, orele 18,30

20 iunie 1984 — Regizor Zoltan Terner: „CENTENAR MODIGLIANI”

26 iunie 1984 — SEARĂ SIDY THAL. Își dau concursul: scriitorul Iosif Bericovici-Andronic, compozitorul Henry Mălineanu și actrița Sedy Glück. Audiențe de imprimări pe discursuri din activitatea lui Sidy Thal, realizată cu sprijinul colecționarului Sache Braunstein

TALMUD TORA

Ca și în anii trecuți, cursanții Talmud Tora și-au verificat cunoștințele în două etape. În ianuarie 1984, a avut loc etapa pe comunități, iar cei 156 care au reușit s-au confruntat, duminică 13 mai a.c., în cadrul etapei pe zonă, care a avut loc în București, Cluj-Napoca, Iași și Timișoara. Evidențiat, în număr de 68, se vor prezenta la etapa finală, care va avea loc în septembrie a.c., la București.

DECESE

În cimitirele C.E.B., în perioada 9.V.—9.VI.1984, au fost înmormîntați:

Botezatu Leika (81 de ani), str. Covasna 6; Hărăleanu Iancu, (84), str. Moise Nicăroș 10; Rodan Gustav (77), str. Sf. Maria 7; Winkler Mauriciu (59), B-dul Gh. Dimitrov 113; Hofman Avram (79), B-dul N. Bălcescu 25; Hirsch Ernestina (90), str. Boteanu 3 B; Rosenblum Matilda (85), str. Trestiana 1 A; Mann Marica (77), str. Fintinica 16; Arpa Beti (70), str. Govodaru 25; Lor Berta (94), Croitoru Feige (82), Iosef Fany (96), Schnap Schaie (80), Elias-Bari Margareta (85), Herman Bertha (87), Cămin „Amalia și

După Goldman, nonconformismul este legat de esența iudaismului. „De la Avraham la Einstein, nonconformismul a rămas trăsătura noastră originală” — spune el.

Completînd seria paradoxurilor evidențiate de Goldman, conferențiarul s-a mai referit și la alte trăsături. Așa, de pildă, a arătat că, deși poporul evreu este foarte bătrîn, el se înfățișează acum, după Holocaust, ca un popor tânăr, plin de vitalitate. Totodată, vorbitorul a insistat asupra faptului că, deși caracterizat printr-un spirit internaționalist, poporul evreu este, în același timp, profund devotat patriei în care s-a născut și în care trăiește, aceasta fiind, cu prisosință, valabil și pentru evreii din România.

Mulțumind conferențiarului pentru expunere, secretarul general al C.E.B., av. Emil Sechter, a evocat amintiri de la întîlnirile din țară și de peste hotare la care a avut prilejul să-l cunoască pe Nahum Goldman și să ia cunoștință direct de ideile și pozițiile ale acestei mari figuri a iudaismului, idei față de care — așa cum a arătat și conferențiarul — poți avea obiecții, dar a căror originalitate se impune cu pregnanță.

I. FINTINARIU

CONFERINȚE ÎN ȚARA

IAȘI — Scriitorul Volf Tamburu despre „Jacob Groper — primul poet modern de limbă idis din România”

CONSTANȚA — Acad. prof. dr. doc. Nicolae Cajal despre „Evreii și medicina”

BRAILA — Prof. Marc Clarian despre „Pagini din istoria literaturii ebraice moderne”

BOTOȘANI — Publicistul Dumitru Hincu despre „Stefan Zweig sau drama unei conștiințe”

PIATRA-NEAMȚ — Scriitoarea Tania Lovinescu: „Dimineață de poezie”

SUCEAVA — Publicistul Gh. Iosub despre „Umorul evreiesc”

DOROHOI — Publicistul Victor Birădeanu despre „Ilya Ehrenburg — o conștiință frămîntată de evreu al secolului XX”

PILOIEȘTI — Prof. H. Riemer despre „Misiunea iudaismului”

Prof. Marc Clarian a prezentat la 13 mai a.c. conferința despre „Renasterea limbii ebraice” la Căminul-spital „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen”, iar la 30 mai a.c., conferința despre „Ebraică și idis”, la Căminul „Martin Băluș”. Exemplificate cu cîntece în ebraică și idis, expunerile s-au bucurat de succes.

Acțiuni de cultură iudaică

ARAD. La 6 mai 1984, în sala restaurantului ritual, a avut loc o seară de cultură iudaică. Prim-Rabin dr. Neumann Ernest din Timișoara a vorbit despre pericolele care se cîtesc din Tora în săptămîinile ce urmează sărbătorii Pesahului.

Av. Ivan Rado a prezentat expunerea „Frank contra Frank”. Pornind de la coincidența întîmplătoare de nume, vorbitorul a făcut o paralelă între „Jurnalul Annei Frank” și însemnările călăului Frank, fost guvernator al Poloniei ocupate de hitleristi, punînd în evidență în sușirile morale ale tinerii evreice, victimă a persecuțiilor fasciste, și bestialitatea SS-istului german, responsabil, între altele, pentru nenorocirile îndurate de evrei la Varșovia și în alte ghetouri polonoize.

Tot la Arad, același conferențiar a vorbit despre contribuția savanților evrei la descoperiri și perfecționări în domeniul fizicii nucleare.

Expunerile s-au bucurat de succes.

ROMAN. Duminică 20 mai, președintele Comunității Evreilor din Roman, av. I. Segal a prezentat, la sinagoga locală, o conferință intitulată „Mișcarea mesianică în secolul al XVII-lea”.

Prezentînd, în introducere, concepția iudaică privitoare la mesianism — așa cum reiese și din lucrările Eminenței Sale Șef Rabin dr. Moses Rosen —, vorbitorul s-a oprit asupra cauzelor și amplitudinii mișcării mesianice din secolul al XVII-lea, insistînd asupra figurilor celor doi falși-mesia mai cunoscuți: Sabetai Zvi și Iacob Frank. Expunînd activitatea acestora, vorbitorul a arătat, totodată, consecințele lor nefaste, care și-au găsit expresie în renegarea de către ei și unii adepți ai lor a credinței străbune.

Conferința a fost urmărită cu viu interes.

BACĂU. În cadrul activității culturale a Comunității Evreilor din localitate, în care se urmărește și prezentarea unor expuneri susținute de conferențieri locali, prof. Alex. L. Iosif a susținut conferința cu tema „Cîntarea Cîntărilor”. Arătînd, pe bază de citate din text, conținutul acestei capodopere iudaice de valoare universală și urmîrind felul cum a fost ea receptată în decursul secolelor, de către poporul evreu și celelalte popoare, conferențiarul a reușit să reliefeze pregnant valoarea literară, morală și lirismul acesteia.

Expunerea a fost ascultată cu interes.

Farmacista Rozica Weiss — soție anunțată cu profundă durere, încetarea din viață, la 10 mai 1984, a iubitului ei soț SANDU WEISS

Botoșani
Fie-i memoria binecuvîntată!

La 29 iunie a.c. comemorăm cinci ani de la decesul fratelui nostru

FELLER DANIEL-NILU
profesor și fost șef instructor de gimnastică la Macabi

— 27 de ani de la decesul mamei noastre

FELLER CLARA
— 25 de ani de la decesul tatălui nostru

FELLER ARON
Un gînd pios și veșnică amintire!
FAMILIA

O carte nouă — o înțelepciune străveche

(Urmare din p. 5)

ori „ca în curind, în zilele noastre, Casa cea Sfântă să fie reînălțată”, am adăugat acțiunea, munca de fiecare zi pentru edificarea lui Eretz Israel, „moșia lui Dumnezeu” și căminul supraviețuitorilor, pentru ca Zidul de Apus să nu mai fie un Zid al plingerii.

Cartea „Invătățuri biblice” este scrisă cu slove de foc, de un cărturar și un pedagog de vîrf al iudaismului contemporan, un „spiritus rector” de reputație internațională. Numeroase eseuri din volumul Eminenței Sale Șef Rabin dr. Moses Rosen sînt de fapt alocuțiuni ținute nu doar la Templul Coral din București, ci și la Londra, Ierusalim, Washington, Praga, Varșovia, Tel Aviv, Viena sau cea rostită la Universitatea Bar-Ilan din Israel cu prilejul inaugurării catedrei ce-i poartă numele, specializată în studiul valorilor etice ale iudaismului est-

european, alocuțiuni din care rețin o frază ilustrativă pentru continuitatea iudaismului, garantată de „lanțul de aur al generațiilor”: „Cultura noastră, istoria noastră, eroii noștri, profeții noștri, ce material splendid, făcut parcă dinadins pentru generația tineretului nostru de azi, setoasă de dreptate socială, de pace între popoare!”.

O aleasă limbă românească îl așază pe Șef Rabin dr. Moses Rosen atît printre scriitorii evrei puternic ancorați în iudaismul din România, cit și printre minutorii cu har de slovă românească. Această dublă apartenență face parte din latura fecundă a Diasporei, căci pe unde au trecut evreii au lăsat o urmă benefică, pe care nici cei mai răuvoitori dintre răuvoitori nu o vor putea șterge.

„Invătățuri biblice”. O carte de filozofie? O carte de etică? O profesiune de credință? Toate laolaltă!

A devenit Bar-Mitzva

MARCOVICI ALBERT — IASI
MAZEL TOV!

leşivot și universități, clasic și modern în Tel Aviv 75

Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la înființarea orașului Tel Aviv, a fost organizată o festivitate, la Muzeul său de Istorie, la care au rostit alocuțiuni președintele statului, primul-ministru și alte personalități.

De la 2000 de locuitori, citi avea în 1921, orașul a ajuns în prezent la 400 000. De la corturile în care au locuit primii israelieni, acum orașul are blocuri cu peste 20 de etaje.

Tel Avivul este cunoscut ca un centru al comerțului și finanțelor, al industriei ușoare, al turismului și al unei intense activități culturale, cu 15 leșivot, două universități, muzee interesante, instituții de artă, cu 16 biblioteci de stat și multe particulare, cu 700 de sinagogi, numeroase edituri și ziare și Casa Diasporei, cu diverse instituții sportive.

Sînt numai cîteva date despre Tel Avivul la 75 de ani!

La aniversarea lui Liubavicer Rebe

În semn de omagiu față de Rabinul Menachem Mendel Schneersohn, Liubavicer Rebe, președintele S.U.A. a proclamat ziua de 13 aprilie — ziua de naștere a cunoscutului personalității rabinice — „Ziua educației în S.U.A.”. În proclamația respectivă se arată că mișcarea Liubavici „a oferit cetățenilor americani, indiferent de credința lor religioasă, un strălucit exemplu privind adevărata valoare a educației”. Și, în continuare: „Opera lui Liubavicer Rebe este o dovadă vie că știința este demnă de laudă

numai dacă este însoțită de înțelepciune și conștiință morală și spirituală. În păstrarea și promovarea unei tradiții a valorilor etice care își au rădăcinile în cele Șapte Legi ale urmașilor lui Noah, adesea citate ca norme universale, de conduită etică și ca garanție a drepturilor fundamentale ale omului, mișcarea Liubavici și marele și respectatul ei conducător au arătat americanilor de toate confesiunile că adevărata educație constă nu numai în ceea ce se știe, dar și în ceea ce se înfăptuiește în viață”.

NU DOAR EVREII COMEMOREAZĂ

(Urmare din p. 1)

continuare, pentru bine încununată de succes și de satisfacții!

Dar pe cei ce au știut și au tăcut? Pe cei ce au văzut suferința și au închis ochii ca să nu mai vadă? Pe cei ce au auzit vaietele și și-au înfundat urechile ca să nu mai audă? Pe aceștia îi acuz de dezertare. De dezertare de la cea mai elementară datorie: de a vorbi, de a striga, de a protesta la văzul nedreptății și al crimei.

Acuz pe cei ce au copii și au tăcut la masacrarea copiilor!

Acuz pe cei ce știu ce e suferința și au tăcut la suferința oamenilor!

Acuz pe cei ce au cunoscut foamea și umilința și au îngăduit foamea și umi-

lința celor aproape 150 000 de oameni nevinovați!

Acuz pe cei ce nu și-au deschis baierile inimii și n-au scos de acolo banul cel mai de preț — mila — și n-au mișcat un deget pentru cei ce aveau nevoie de un dram de milă și n-au dat ajutor celor ce aveau nevoie de un pic de ajutor!

Acuz pe cei ce au vorbit atîta timp de solidaritate și nu și-au manifestat-o atunci, în ceasul probei de foc a solidarității umane!

De te fabula narratur, biată omenire! Nu uita!

Nu! Nu doar evreii comemorează! Oamenii nu au voie să uite de oameni! על אלה אני בוכיה! Pe aceștia îi plîngem!

Ca să nu plîngem vreodată alți oameni.

„...AR FI TREBUIT SĂ STRIGĂM”

Arhiepiscopul Scharf: „Bisericele nu au corespons așteptărilor în problema evreiască”.

După părerea lui Kurt Scharf, fost episcop al Berlinului, Biserica, în totalitatea ei, nu a corespons așteptărilor în problema evreiască în timpul lui Hitler. „Noi am protestat, însă ar fi trebuit să strigăm”, a declarat Scharf, duminică 1 aprilie, la Casa parohiei evanghelice din Berlin-Dahlem, cu prilejul unei festivități organizate la 50 de ani de la publicarea Declarației de la Barmen, prin care a fost deschisă lupta Bisericii în perioada nazistă. „În 1933 ar fi trebuit să demonstrăm umăr la umăr cu evreii pe Kurfürstendamm”, a mai spus Scharf, referindu-se la experiența din 1968, din timpul mișcării studenților.

„Funcționari evrei destituiți din slujbe ar fi găsit locuri de muncă prin noi, practic mulți oameni lipsiți de mijloace, precum și evreii prizonieri ar fi fost ajutați de parohii și în multe case ale preoților ei ar fi putut să se ascundă”, a adăugat Scharf.

Însă în 1938 persecuțiile aplicate evreilor au luat o asemenea amploare, încît ajutorul parohiei nu a mai fost suficient. Marea majoritate a membrilor comunității evreiești din Berlin a emigrat. În 1940, comunitatea mai avea 60 000 de membri, dintre care au supraviețuit 5 000.

Heinz Beckmann, fost președinte al Bisericii evanghelice din Renania, a subliniat că politica sovîină a statului ar fi trebuit să determine Biserica să opună treptat rezistență. Lupta Bisericii a început, în fond, abia după Jocurile olimpice din 1936, iar cînd a început războiul s-a manifestat chiar o anumită slăbire a acțiunii ei.

CANETTI ÎN ROMÂNEȘTE

Ibañez îl amintește, la finele seacului trecut, pe cel mai nostalgic: „Perdimos la bella Sion, perdimos también España.

nido de consolación” („Pierdut-am frumosul Sion, pierdut-am așijderea Spania, cubșor de mîngiere”). Vocația lui Canetti pentru ceea ce V. Hugo numea „cetățenia Universului” s-a anunțat în distanțarea sa timpurie de orgoliul inept al obșirșiei. El ridiculizează complexul de superioritate al familiei sale materne, Arditti, originară din Italia, față de cea paternă provenită din Turcia. Autorul „Orbirii” remarcă, de asemenea, intruziunea cu care pătruna avută a evreilor originari din Spania constată că noul val al iudeofobiei nu-i avea în vedere doar pe „tudescoi” (așchenazi)! Deși, în 1915, vedea, pentru prima dată în viața sa, evrei cu caftan și „peot” (zulufi), îngheșuiți în vagoanele de vite ale unui trist convoi de refugiați din Galizia, Canetti le ghicea drama mută, de indezirabili pe toate meridianele Europei. Autorul este mai puțin clarvăzător atunci cînd atribuie antisemitismul unor colegi elvețieni ambițiilor sale școlare, căci, după propria-i mărturisire, obiect de ură îl constituia și celălalt elev evreu al clasei, care era placid și greoi la învățătură... De la părinții săi, scriitorul a învățat să admire nu numai morala și statornicia iudaismului, ci și fondul comun al religiilor monoteiste, credința în libertate a elinilor și helveților, civismul britanic, cultura germană. Tatăl său a murit subit, în plină tinerețe, la primi-

rea știrii că, între țările balcanice, izbucnise un război fratricid. Mama scriitorului îl admira pe Lenin pentru Decretul Păcii și se-nfiora la gîndul că micuții ei fii ar putea deveni „criminali”, adică luptători într-un război imperialist. Dînsa justifica un pact ca cel faustian, exclusiv în vederea stîrpirii războiului. Este emoționant episodul întîlnirii fortuite, pe o stradă din Elveția neutră, în toila primului război mondial, a unor ostași germani și francezi, reveniți invaizii de pe front; în locul așteptărilor invective, ei schimbă un dureros salut cu cîrjele! Personalitatea uimitoare a Matildei Canetti se vedește mai ales atunci cînd, în 1921, vine să-și smulgă fiul din Elveția, unde lumea era ostilă războiului, dar, după părerea ei, moleșită de pacea aparentă și de-o cultură prea livrescă. Această mamă energică îl readuce pe primul său născut la Viena, spre a-l ofeli în contact cu dificultățile din țările foste beligerante. Și scriitorul notează: „Intocmai ca Adam, m-am format abia prin izgonirea din Paradis”.

Elias Canetti își analizează izbucnirile pătimate din copilărie, cu percepția frecventă a culorii roșii (care ne amintește semnificația dată focului de G. Bachelard). Fascinația supremă i-o provoacă, încă din vîrsta preșcolară, cuvîntul scris, pe care-l socotea adesea vindcător de suferințe fizice sau sufletești. Canetti se arată astfel, o dată mai mult, vîlstar din tulpina lui „am ha-sefer”.

I. DANON

După romanul „Orbirea”, Editura Dacia, din Cluj-Napoca ne oferă un nou prilej de a-l citi în românește pe Elias Canetti, laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1981. Este vorba de prima parte a amintirilor sale, frumos prefăcute și tălmăcite după originalul german de Elena Viorel, sub titlul „Limba salvată — istoria unei tinereți”. Precum se știe (vezi nr. 495 al „Revistei Culturii Mozaic”), E. Canetti s-a născut în 1905, la Rusciuc, într-o familie evreiască practicantă, dar agitată de vîntul înnoitor al Hascarei. Deși, după vîrsta de șase ani, a locuit în Anglia, Austria și Elveția, marele scriitor evocă cu diușie și culoare mediul cosmopolit și levantin al orașului său natal. Devotata sa doică româncă, tovarășele de joacă bulgăroaice, harnicul argat armean, ȧigani din vecinătate, prietena rusoaică a mamei sale sînt, cu toții, adînc încrustați în memoria afectivă a autorului. Pe bunicul patern („señor padre”), vorbind 17 limbi, dar citind doar ziare scrise în ladino cu litere ebraice, umblat prin lume, dar opoent înversunat la expatrierea fiului său, avar, dar inițiator de opere filantropice, Canetti îl descrie ca fiind, totodată, un oriental vivace și-l asemuiește cu iscusitii povestitori înfîlșiți ulterior printre evreii marocani. Ca din mai orice familie sefardă, nici din cea a tînărului „Elia-cico” nu lipseau, desigur, un unchi Bucco și un văr Cilibon! În peregrinările din a doua copilărie și din adolescență, E. Canetti avea să-i regăsească pe sefarzi, dintre cîntecele cărora Blasco

ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI

SINAGOGA VA FI RECONSTRUITĂ

Federația Tineretului (Vest)-German din Düsseldorf (R.F.G.) a început o colecție pentru reconstruirea sinagogii vechi din localitate, care fusese incendiată de neonaști în februarie a.c. „Sinagoga trebuie reconstruită cu orice preț” — a spus secretarul federației, Klaus Richter, care, după ce a vizitat ruinele sinagogii, a devenit unul din inițiatorii acțiunii de refacere. Incendierea a evocat amintiri triste din perioada Holocaustului la Düsseldorf, oraș în care trăiseră până atunci 5.000 de evrei, dintre care au supraviețuit doar 57. În prezent, locuiesc în oraș vreo 3.000 de evrei.

ACTIVITATE NOBILĂ

Prezidind o gală dată în cinstea lui Simon Wiesenthal la Los Angeles (S.U.A.), celebra actriță Elisabeth Taylor — care este și membră a Consiliului de conducere al Centrului Simon Wiesenthal — a declarat, în fața unui auditoriu format din perso-

nalități marcante ale vieții culturale americane, că „Simon Wiesenthal este unul dintre cei mai mari umanisti ai acestui secol. Activitatea pe care a depus-o și o depune încă în scopul depistării și traducerii în justiție a criminalilor care poartă vina Holocaustului este o sarcină foarte dificilă. Sint fericiți că-i pot spune „multumesc!””. În fotografie: actrița împreună cu Simon Wiesenthal.

LEGIURI ANTINEONAZISTE

În Bundestag (parlamentul vest-german) au fost supuse dezbaterii două proiecte de legi care prevăd acțiuni legale severe contra acelor care răspindesc propagandă neonazistă. Inițiativa primului proiect aparține Partidului Creștin-Democrat de guvernământ, iar a celui alalt — Partidului Social-Democrat. În timp ce al doilea proiect se rezumă la propagandă scrisă sau orală privind minimalizarea sau negarea crimelor naziste, primul, cel guvernamental, preconizează sancționarea sau negarea, în scris, și a altor crime, atât din timpul războiului, cât și din perioada postbelică, comise împotriva unor cetățeni vest-germani.

INSCRIPTII ISTORICE

Editura „Akademai Klado” din Budapesta, în colaborare cu editura „E. J. Brill” din Leiden, a tipărit lucrarea „Inscripții evreiești în Ungaria”, scrisă de prof. Alexander Schreiber, directorul Seminarului evreiesc din Budapesta. Cea mai veche dintre cele 154 de inscripții menționate în lucrare datează din secolul al II-lea e.a., iar cea mai nouă — din 1683. Zece dintre inscripții sunt scrise în latină, dar avind și cuvinte grecești prin unele locuri, restul sunt formulate în ebraică. O parte dintre inscripții se află în sinagogi vechi.

DISTINCȚIE

Guvernul jamaican a anunțat hotărârea sa de a conferi medalia jubiliară „Prime Minister's Medal of Appreciation”, emisă cu ocazia împlinirii a 21 de ani de la independența țării, lui Ernest Henrique de Souza, președintele comunității evreilor din Jamaica, și altor șase membri ai comunității, în semn de recunoaștere a activității lor pe tărîm comunitar și pentru contribuția lor la propășirea națiunii. De Souza, care este de 37 de ani conducătorul lui „United Congregation of Israelites”, organul central al evreimii jamaicane, îndeplinește în prezent și funcția de rabîn, precum și pe cea de melamed.

CARTE PREMIATĂ

„Asasinul din Ashlymine”, carte apărută în colecția „Traveling” a editurii franceze „Duculot”, a fost recompensată cu „Premiul celor 13”, pe care Uniunea națională a părinților elevilor școlii libere și Oficiul catolic al cărții îl decernează anual celei mai bune cărți pentru tineret. Juriul se compune din 13 persoane (de unde și denumirea premiului), dintre care trei sînt copii, iar opțiunea trebuie să se bucure de unanimitate.

Cartea permite tineretului ca — prin intermediul eroului principal, Hershy Marks, un micuț evreu de 12 ani — să ia cunoștință de ceea ce înseamnă rasismul și ura care generează prejudecățile rasiale. Cititorii află din carte principalele precepte ale iudaismului, descrise cu multă sensibilitate și umanism.

MEDICALĂ

O echipă internațională de savanți, care a desfășurat activitate de cercetare la Institutul Weizmann din Rehovot (Israel), a anunțat că a făcut o importantă descoperire în domeniul cancerului. Aceasta constă în faptul că s-a putut stabili o legătură între factorii care generează dezvoltarea celulelor normale și factorii carcinogeni, ceea ce permite o mai bună înțelegere a fenomenului care produce proliferarea necontrolată a celulelor. Rezultatele cercetărilor echipei de savanți israelieni, englezi și americani, conduși de dr. Joseph Schlessinger (Israel), dr. Michael Waterfiel, de la „Imperial Research Fund” din Londra, și dr. Axel Ullrich, de la „Genetech Inc.” din S.U.A., au fost publicate în revista științifică „Nature”.

„MEDALIA DE VITEJIE”

Tuturor participanților la Conferința mondială consacrată comemorării luptătorilor din mișcarea evreiască de Rezistență din timpul celui de-al doilea război mondial li s-a decernat de către statul Israel „Medalia de vitejie”, în semn de recunoaștere a actelor de eroism înfăptuite de luptătorii, partizanii, veteranii de război, supraviețuitori ai Holocaustului, evrei și neevrei, care au opus rezistență nazismului.

ALBUM

Sub egida „Asociației pentru salvagardarea patrimoniului cultural al evreilor din Egipt”, a fost pus în vânzare un album

intitulat „Evreii din Egipt — imagini și amintiri”. Cele peste 200 de fotografii conținute, ca și textele care le comentează, oferă mărturie despre istoria multimilenară a evreilor din această țară. Sînt prezentate vechi sinagogi și instituții culturale iudaice, aspecte din viața cotidiană a evreilor etc. Printre autorii acestui album se numără și Marele Rabin Haim Nahuv.

DOCUMENTAR

La Paris a fost pus în vânzare volumul intitulat „Registru de

deliberări al comunității evreiești din Bordeaux”. Este al XIV-lea volum din seria „Fontes documentais portugueses” („Surse documentare portugheze”). Documentele originale s-au găsit la Metz. Notele explicative și prefața volumului aparțin lui Simon Schwartzfuchs. Comunitatea, constituită la Bordeaux în 1710, din descendenți ai celor expulzați din Portugalia, a ținut o evidență precisă a evenimentelor care s-au petrecut în cadrul ei, cu începere din acea perioadă.

CINSTIRE

Dr. Alina Zurowska-Lichtarowicz a primit „Medalia celor drepti”, atribuită post-mortem părinților ei de către Institutul „Yad Vashem”, în semn de recunoștință pentru eforturile pe care dr. Ludwig Zurowski și soția sa, Maria, le-au depus pentru salvarea multor evrei din ghetoul cracovian. Ca medic-șef al Cracoviei în timpul Holocaustului, dr. Zurowski avea dreptul să pătrundă în ghetou și putea astfel să ducă evreilor de acolo alimente, pe care soția sa le pune în borcane speciale, iar el le distribuia ca medicamente. De asemenea, le ducă pînă și vopsea de păr, cu care aceștia își înnegreau părul, spre a părea mai „tineri” și astfel se puteau declara apți de muncă și, deci, nedeportabili. La toate acestea s-au adăugat multe alte acțiuni menite să salveze vieți de evrei. În fotografie: Maria (stînga, sus) și dr. Ludwig Zurowski (stînga, jos), dr. Alina Zurowska-Lichtarowicz și ambasadorul Israelului la Londra, Yehuda Avner, în momentul decernării distincției (dreapta).

PE SCURT

● Oamenii de știință de la Universitatea Ebraică din Ierusalim au realizat un nou preparat, eficient în maladia infecțioasă cunoscută sub numele de herpes, care afectează gura și nasul. În prezent se fac cercetări pentru folosirea acestui preparat în tratarea herpesului și în alte zone ale corpului.

● În cadrul unei expoziții deschise la Muzeul de artă evreiască din Paris, douăzeci de artiști plastici au prezentat lucrări ilustrînd cu măiestrie scene din viața și opera marelui scriitor Franz Kafka.

● La Biblioteca Națională și Universitară din Ierusalim a fost recent expusă Colecția Eran Laor, care cuprinde 400 de expozate: hărți, atlase și scrieri despre călătorii din urmă cu sute de ani. Printre acestea se află și o hartă din 1475 a Țării Bibliei.

● La Zürich, în cursul lunii mai, a fost prezentată o expoziție cuprinzînd lucrări de pictură, desen și grafică, semnate de Igal Tumarkin, considerat,

în prezent, în Israel ca unul dintre cei mai remarcabili artiști plastici israelieni.

● Yemima Tschernovitz-Avidar, scriitoare de povestiri pentru copii, originară din România, a primit premiul pentru literatură pe anul 1983, conferit de Ministerul Educației din Israel.

● În cadrul unui proces care s-a desfășurat la Memmingen (R.F.G.), Josef Jaroch, fost comisar de poliție în Ucraina ocupată de naziști în timpul celui de-al doilea război mondial, a fost condamnat la 5 ani și 6 luni închisoare pentru complicitate la asasinarea a cel puțin 70 de evrei.

● Comitetul Fundației Caroubi a decernat premiul său lucrării „De la Vichy la Auschwitz — rolul guvernului de la Vichy în soluția finală”, scrisă de Serge Klarsfeld.

● Cunoscutului istoric Martin Gilbert i s-a atribuit premiul „Edith and Joseph Sunlight” pentru recenta sa carte „Evreii speranței”.

BIBLIOFILIE

În patrimoniul Bibliotecii Academiei se află peste 6.000 de manuscrise românești, unele datînd încă din veacul al XI-lea, deosebit de valoroase pentru miniaturile lor, realizate pe pergament, altele mai noi, scrise în secolele XIX—XX. Între manuscrisele de valoare se numără cele ce au aparținut stolnicului Constantin Cantacuzino, domnitorului Constantin Brâncoveanu, poetului Ienăchiță Văcărescu, documente recent studiate de specialiști ai bibliotecii.

RADAR METEOROLOGIC

În zona municipiului Craiova a fost pus în funcțiune un centru-radar cu rază de 300.000 de metri, care pune la îndemîna meteorologilor locali informații despre sistemele de nori din împrejurimi. Este un instrument prețios în elaborarea prognozelor privind starea vremii.

TAXIURI CU GAZE NATURALE

Pe străzile municipiului Deva au început să circule primele taxiuri care utilizează gaz metan în loc de benzină. Spre deosebire de adaptările ce s-au făcut la autobuze și la autocamioane, taxiurile acționate cu gaze naturale sînt dotate cu cite o remorcă ușoară, în care se află recipienti pentru gaz metan. Specialiștii de la grupul întreprinderilor de gospodărie comunală și întreprinderea de transport local din județul Hunedoara studiază, în continuare, posibilitatea creșterii distanței pe care pot să circule, între două alimentări, autovehiculele cu gaz metan.

PLANETARIU

În municipiul Bacău a fost pus la dispoziția cetățenilor un nou obiectiv cultural — Planetariul din cadrul Observatorului astronomic. Aici sînt programate, de-a lungul fiecărei săptămîni, observații astronomice solare și de seară, manifestări muzicale, precum și vizionarea expoziției astronomice permanente, deschisă în sala principală a planetariului.

GAMAGLOBULINĂ UMANĂ

La Institutul de seruri și vacinuri Cantacuzino a intrat în producție curentă un preparat deosebit de important: gamaglobulină umană pentru administrare intravenoasă. Produsul conține, în concentrații ridicate, anticorpi virali, antibacterieni și antitoxici, fiind indicat în septicemii grave sau în profilaxie, după intervenții chirurgicale laborioase etc.

COLECȚIE DE STAMPE

Biblioteca centrală universitară din Cluj-Napoca posedă și o bogată colecție de stampe, însumînd circa 10.000 de piese. Colecția cuprinde lucrări care aparțin unor personalități celebre din diferite perioade: Gheorghe Asachi, N. Grigorescu, Th. Aman, Michel Bouchet, Raffet, Rohbock. Dintre rarități se remarcă portretul domnitorului Mihai Viteazul, realizat de Aegidius Sadeler. De asemenea, un portret al domnitorului Vasile Lupu, portret executat de gravorul olandez Hondius, în anul 1651. Colecția este de o mare valoare pentru cercetători.

ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

THIRTYSIX YEARS OF GREAT COMMUNITY ACHIEVEMENTS

On June 20th, it is 36 years since His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen was elected Chief Rabbi of the Mozaic Cult of our country whom Providence has given us as exceptional spiritual shepherd and day to day leader of our Community.

These are 36 years of great community achievements, of the steady rise of our Community's Judaic dignity, of blessed Aliyah under conditions of our country's full understanding, of raising a new generation of the community's children in the spirit of our millenary teaching and beautiful Judaic traditions, of parental care for all the members of the Jewish community, who are ensured conditions of dignified life, with observance of Judaic prescriptions under the permanent guidance and watchfulness of His Eminence. All this led to the growth of prestige in the world of the 29,000 Jews living in Romania today, prestige that is incomparably greater than that of the 400,000 that lived in the country when His Eminence became Chief Rabbi.

The marking of 36 years of such happy achievements is an occasion for us to renew our feelings of gratitude and respect for His Eminence and convey him our wishes for long and fruitful shepherding, in good health, in the service of our community, in a prosperous and happy Romania, in a world of peace and good understanding among men.

Ad mea veesrim, together with his esteemed lady, Mrs. Dr. Moses Rosen.

EXECUTIVE COMMITTEE
OF THE
FEDERATION OF JEWISH COMMUNITIES
OF THE
SOCIALIST REPUBLIC OF ROMANIA

Chief Rabbi dr. Moses Rosen

TILL WHEN?

"Till when?" my collocutor asked me ten years ago.

We were getting ready for the thirtieth commemoration of the extermination of our Holy community in northern Transylvania. I did it feverishly, with passion, with my whole being because I felt the commandment come from beyond, a sacred call to remember Them *הנאחזים והנעפים*, the loved ones, the dear ones, to utter their longings which they were never able to say, to further shout their prayers that were broken off by the flames of the ovens or the gases of the Satanic death chambers.

"Till when will you organize such commemorations", the man I spoke to said. The way he said it seemed to indicate the wish of being left in peace, of not having his conscience roused, of not having his serenity troubled.

"Till when?" Our man was not an anti-semitic, I knew him for many years. He devoted his life to Good, Justice. He fought against Evil and stood by us when others left us. And yet...

"Till when?" His question betrayed a feeling of irritation, a wish to forget, to go back to normal. Should we always and always remind him? The past has gone. Let us no longer torture ourselves with the horrors of decades ago. "The dead go fast" says a cynical popular proverb.

I answered him: "Till when?" One thousand years, and if need be, another one thousand and yet another. Precisely so that we may attain one day a quiet life, precisely so that we give mankind a serene conscience is the reason why we must not allow a veil of forgetfulness to fall over the tragedy that has no precedent and no likeness in the whole of history, the tragedy of the six million Jews.

"Till when?" We, the eye-witnesses are vined that savages with the image of man no longer exist, savages who yearn for 'revenge' who are blood 'thirsty', who are the potential hangmen of the future Auschwitz camps.

"Till when?" We, the eye-witnesses are still alive, we the survivors who have lost loved ones in the fire of the ovens, and yet one can already hear voices of 'scientifics' such as those of Irving of England or 'publicistics' like those of Faurisson of France or 'poetics' in other parts that speak of the 'blackmail' used by us, the Jews with 'the story' of the six million martyrs of our people.

What will happen if, after we have

gone, we shall cease reminding? Forgetting them would mean the validation of the lie, a lie that is concerned with smoothing the path towards a new Holocaust.

"Till when?" dear collocutor. Until such time when our pain, sorrow and mourning shall irritate no longer anybody; until all people shall look deep down into their conscience and find there a golden vein of humanity and then our pain shall be theirs too.

The Freudian phenomenon of repressing brings nothing good to the individuals who have sinned, causes catastrophes to those collectivities who incline to slide down this dangerous slope of forgetfulness.

On the contrary. To bring to the surface the Evil, to analyze its causes, to brand it in all its ugliness, to stigmatize it so that it should never again recur — this is the meaning of the commemoration we hold.

This was my conversation, ten years ago, with a humane man who understood me and agreed with me. He is no longer among the living. His soul rests in the world in which it meets the six million innocents who were burnt alive, torn apart by dogs, cut up in laboratories, suffocated in railway waggons. If beyond, the souls of the dead speak to one another, my collocutor can hear endless answers to his question "Till when?"

In this our ephemeral world, many things have happened in these past ten years that strengthened me in the answer I gave then.

May the memory of the whole of mankind be alert because on this our very existence, that of all depends.

Yes. Of all, not only of the Jews. The great writer Elie Wiesel (who at the age of 14 was driven from Sighet to Auschwitz and then became Jeremiah of our generation) said, thinking of the seriousness and imminence of the atomic world danger, that "today, all men have become Jews".

This is the truth. With the "forget" solution, not only we the Jews but all men have become candidates for a future world-wide Auschwitz.

So, let us remember, never cease to remind, let us not leave people nurture illusions, let us wake them up from "the best of the worlds" they wish to indulge in and let us all shout for all peoples of the world to hear

IZKOR, Remember!

FORTY YEARS SINCE THE DEPORTATION OF JEWS FROM NORTHERN TRANSYLVANIA TEMPORARILY OCCUPIED BY HORTHYISTS

Forty years ago, in the spring of 1944, the Hungarian Horthyists that temporarily occupied Northern Transylvania locked up in camps and then deported our Jewish brothers from the towns and villages in which these fascists became masters.

150,000 innocent Jews from Cluj, Oradea, Satu Mare, Sighet, Carei, Baia Mare and others were driven then along the road without return to Auschwitz, where they were subjected to a regime of extermination.

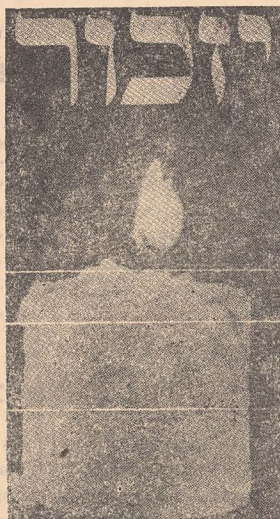
This is part of the Holocaust organized by the German fascists, when six million Jews were killed.

It is forty years since, but our hearts continue to bleed to this day.

We shall never forget the crimes committed by the fascists.

Never shall we forget our brothers and sisters, the parents and children lost by our community.

May their memory be blessed for ever!

Desen de TIA PELTZ

גשרים - בריקן

פון ד״ר אליהו שולמאן (במציור)

(1941), ווו ער האט אויסגעדריקט ענלעכע געדאנקען און ווייטער אנטוויקלט די טעאריע פאר א נאָענ-טער פארבינדונג צווישן ביידע ליטעראטורן - און במילא צווישן העברעישער און יידישער שרייבער. זינט דער בעל-מחשבות האָט אָנגעשריבן זיין אָפּהאַנדלונג האָט זיך דער מצב שטארק געענדערט. די צאָל שרייבער וואָס האָבן געשריבן אין דער זעלביקער צייט אויף ביידע שפראכן האָט זיך פאַר-קלענערט - הנם עס זענען תמיד געווען שרייבער וואָס האָבן געשריבן אויף ביידע לשונות - און עס זענען דאָ היינט צו טאָג געצײלעט וואָס זענען פאַר די טראַדיציע.

ווען ש. ניגער האָט פאַרענטפּלעכט זיין פּריער דערמאָנטן בוך האָבן געוויסט שרייבער אַנגענויזן אַז די יידישע שרייבער זענען גרויס פאַר אזאָ נאָענ-טער פאַרבינדונג אָבער דער צווייטער צד, ספּע-ציעל אין ארץ-ישראל, האָט דערמאָנט אינגאנצן דעם נאָענ-טער.

אָבער געוויסט ענדערונגען קומען דאָך פאַר - און עס זענען אַזוי פאַר אַרץ-ישראל, די בריקן צווישן די וויכטיקייט און באַנעטען די וויכטיקייט און ליטע-ראַטורן - און די נייע צייטשריפט "בריק-גשרים" אין אַן אויסדרוק פון דער נייער ווענדונג.

אין ארץ ישראל איז לעצטענס פאַרגעקומען אַ בא-געגעניש צווישן יידישע און העברעישע שרייבער, ווו די לעצטע האָבן אויסגעדריקט אַ ווונדער פאַר א דערנענטערונג צווישן די צוויי ליטעראַטורן.

א וויכטיקער פרוו פון דער דאזיקער דערנענ-טערונג איז דאָ זאמלונג "גשרים-בריקן". די רע-דאקטאָרן זענען משה יונגמאן און שלמה צוקער-משה יונגמאן זענען און געווען אַ טאַלאַנט-טער יידישער פאַעט איז צום באַווייזן געשטאַרבן איידער דער נומער איז ארויס, און דער ערשא-ציע קאַלענדער זענען אַרײַן אין העברעישע און יידי-שע שרייבער: ק.א. ברתיני, ב. הרשעווסקי, מ. יונגמאן, י. יאנאסאָוויטש, א. לוי, ב.י. מיכלי, ד. מירון, ל. פאַדראַטשיק, מ. צוקער און י. קאַרן. אין דער יידיש אַפּטיילונג געווען אַרײַן איבער-זעצונגען פון לידער, דעציילונגען און אַן עסי פון אַ צאָל באַקאַנטע העברעישע שרייבער. אין דער העברעישער אַפּטיילונג זענען דאָ שאפונ-ען פון מ. יונגמאן, ר. קאַרן, י. באשעוויטש, א. טווערסקער און אנדערע. די איבערזעצונגען לייע-נען זיך גוט און גיבן דעם העברעישן לייענער אַ פאַרשטעלונג פון דער יידישער ליטעראַטור.

*

יידן אָפּשטאַממען פון אונגאַרן, וואָס לעבן אין פאַרשידענע לענדער, וועלן זיך באַנענען אין מאָנאַט יולי ד.י. ווישלים. דאָס וועט זיין די ערשטע אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפערענץ פון יידן וואָס רעדן די אונגאַרישע שפראך. די קאָנפערענץ וועט פּרע-זידירט ווערן פון דעם באַרימטן פּיוטער עדוואַרד טעלעלער.

*

מיט דער געלעגנהייט פון דער באַטייליקונג פון מדינת ישראל צום 17טן אינטערנאַציאָנאַלן יאָרד אין מאַיאַ, האָט דער פאַרשטייער פון יידישע עמינונג, מיניסטער פאַר האַנדל און אינדוסטריע ה' געווען פאַט, אויסגעדריקט די האַפּענונג אַז די האַנדלס-באַציאָנונג צווישן ביידע לענדער וועלן זיך אַנטוויקלען לטובת די ביידע לענדער.

*

דער באַרימטער וויאָלאָניסט נתן מיכאליטש האָט געגעבן אַ קאָנצערט אין ציריך. די מיינאָליטע-סומע וועט שטענדיק ווערן פאַר די קוואַליפּי-קאציע שולן פון יידישע יונגס, "אַרט".

*

נישט לאנג איז געשלאָסן געוואָרן אַן אָפּמאַך פאַר וויסנשאַפֿטלעכע קאָאָפּירירונג צווישן ווייז-מאַן אינסטיטוט פון רחובות און דעם אינסטיטוט פון וויסנשאַפֿטלעכע פאַרשונגען אין באַגאַטאָ (קאַלומ-ביא). דער אָפּמאַך איז אונטערגעשריבן געוואָרן אין באַגאַטאָ, אין דער אַנוועהנישע פונעם מלחמה פּרעזידענט, די בעטאָנקער, וועלכער האָט פאַר-פירט דעם טעקסט, אונטערגעשריבענדיק דעם פּרע-זידירטע וויכטיקייט פון דער מיניסטער צוזאַמענארבעט.

דער וועלטראַט פאַר יידישע און יידישער קולטור האָט ארויסגעגעבן ענדע יאָר 1983, דעם ערשטן נומער פון אַ זאַמלונג "גשרים-בריקן", אַ צוויי-שפראַכיקע צייטשריפט פאַר העברעישער און יידי-שער ליטעראַטור. "פּראָפּ. דב סדן אין דעם מורצן העברעישן ארזיפיר צו דער זאַמלונג דערמאָנט אַז במשך פון דורות זענען אַרויס ספרים, ווי די היי-ליקע שריפטן, סידורים און מוסר ספרים ווו צווא-מען מיטן העברעישן אַרזינאַל זענען געווען גע-דרוקט יידישע און ענגלישע ספרים, ער שרייבט זענען די ענדערונגען אין יידישן לעבן, די שפראך - אַסימילאַציע אין די תפוצות - און וועגן דער גויטיקייט פון א דערנענטערונג צווישן דער הע-ברעישער און דער יידישער ליטעראַטור - און וואָס פאַר אַ ראַלע, "גשרים-בריקן" קאָן דערביי שפּילן.

יצחק קארן, דער פאַרזיצער פון וועלטראַט פאַר יידיש און יידישער קולטור שרייבט אין זיין יידישן ארזינאַל "דער ציל פון דער דאזיקער אויס-גאבע איז העלפן צוריק אויסשטעלן די בריקן צווישן העברעיש און יידיש וואָס זענען געשטערט געוואָרן אין דער תקופה פון פאַרפאַלגונגען, א-סימילאַציע און גענעם ביטערן שפראך - קאמפּה, באַנייען די האַרמאָניע וואָס האָט אין די פריער-דיקע צייטן געהערשט צווישן די ביידע שפראכן און ווידער אויסשטעלן צוויי שפראכיקע שאפערס וואָס זאָלן אזוי ווי אַמאַל, באַריכערן און באַפֿרוכפערן ביידע ליטעראַטורן."

"ס'דאַרף אַפּגעשאַפֿט ווערן די אפּגעפּרע-מדיקט און איזאלירטקייט - באַמאַנט ווייטער י. קאַרן. און דאָס קאָן געשען נאָר דורך אַ קעגנזייט-טער אַנערקענונג און אַ רעספעקט פון די העברע-ישע און יידישע קולטור און ליטעראַטור-שאפערס." די פראַבלעם וועגן דערנענטערן די יידישע און העברעישע שרייבער, האָבן באַהאַנדלט יידישע שרייבער אין משך פון אַ סך יאָרן. בעל מחשבות האָט מיט אַן ערך פיהל און זיכעריק יאָר צוריק אָנגעשריבן אַן עסי: "צוויי שפראכן - איין איי-ציקע ליטעראַטור". בעל מחשבות האָט געהאַלטן "אַז אונזער איין איינציקע ליטעראַטור האָט אַ דאַפּלעט שפראך", אַז יידישע און העברעישע שרייבער, "לעבן און אַטעמען צווישן צוויי שפראכן, ווי אַ חתן צווישן צוויי מחותנים-אונטערפירער." מיט יאָרן שפּעטער האָט ש. ניגער אָנגעשריבן "די צוויי שפראכיקייט פון אונזער ליטעראַטור."

ווערן אין מוויז פון מדינת ישראל, מיט דער גע-לעגנהייט פון אַן אויסשטעלונג וואָס וועט אַרגא-ניזירט ווערן אין יאָר 1985.

פאַרטראג

אין דעם פעסט-זאַל פון דער יידישער קהילה אין קאָפּענהאַגן, האָט פּראָפּ. אַהרן גרעטשאַניק געהאַלטן אַ פאַרטראג איבער "יידיש לעגנאווים דער דורות". דער פּרעלעגנט האָלט לעקציעס איבער יידיש אין קאָפּענהאַגן אוניווערסיטעט. נאָך דעם וואָס ער האָט פאַרגעשטעלט די היסטאָריע-עווא-לוציע פון דער יידישער שפראך, האָט דער פּרע-לעגנט אונטערגעשטאַבן דאָס רייכטיק און שיינ-מיט פונעם "מאַטע-לשון" פון די יידן אין די תפוצות. אויפן פאַרטראג איז בייגעווען אַ גרויסער עולם.

פלאַנצונג

יידן אָפּשטאַממען פון טוניס וואָס לעבן אין יוש-ראל האָבן באַשלאָסן צו פלאַנצן אַ וואַלד לכבוד די יידן פון טוניס וואָס האָבן געקעמפט מען נא-צוים און אין כבוד דער יידישער קהילה פון טוניס. היינט צו טאג, דער פּרעזידענט פונעם פארזין פון די טוניסער יידן אין ישראל, האָט זיך געווענדעט צו די יידן אָפּשטאַממען פון טוניס וואָס לעבן אין פראַנקרײך, זיי זאָלן זיך באַטייליקן אין דער אייג-ציאטיוו.

במציור

אַלי ווויזעל, דער פּרעזידענט פון מעמאַראל-ראט פון דער שווארץ אין די פ.ש.א. א שריפטשטע-לע פון אינטערנאַציאָנאַל פאר גענעס, האָט בא-מער די גרויסע פרעמיע פון דער שטאַט פארזין פאַר זיין ראַמאן "דער פינפטער זון".

יאָר צייט

היינט נאך פּערציק יאָר, טראָגן זיך נאך עכאס, פון גיט אויסגעוויינטע איכות, און ס'עכערן מוחות, ס'ערטעצן פון די רעדער, און פון קינדער די יללות, אייגענע פאַרבלויבענע ערות, פון פאַרשיטענע עדה'ס, אויף די ליפן מיט קללות, מיט קללות.

צום פּערציקסטן יאָרצייט, צינדן מיר לויט, זיי באהעפטן צום הייליקן פלאם, ס'אין אייביקע פלוקס, נישט נאך פאַר אונז, פון יידישן שטאַם, נאך פאַר דער וועלט, פאַר אלע מענטשן, צו שלום וואָס שטרעבן, זאָלן אייננעם מיט אונז, זאָלן יתדל, אייננעם מיט אונז, און נאָמען פון שלום און לעבן, די הייליקע שבעה אפּנעבן: "נישט פאַרנעסן! נישט פאַרנעסן!"

לעג שאדאך

ידיעות פון

דער יידישער וועלט

גירט א בית - אבות און א קינדער - נאָרט פאַר 75 קינדער, ווי אויך א כשרער רעסטאראן ווו ס'ענען עסן טעגלעך 600 פערזאן. צוויי דריטל פון די גויטיקע פאָגן פאַר דעם אינשטאַלט האָט פאַר-זאָרט די פאַרזייער אַפּטיילונג פאַר סאַציאַלער הילף פון דער יידישער קהילה, און די איבעריקע פאָגן, פון פריוואַטע דאָנאַציעס.

פיערלעכקייט

מיט דער געלעגנהייט פון דעם 17סטן יאָר-טאָג פון דער יידישער קאָנסטיטאציע אין בריסלע, איז אין דער בעלגישער הויפּטשטאָט פאַרגעקומען א ספּעציעלע צערעמאָניע געוויינטלעך דער געשע-עניש, און וועלכער ס'האָבן זיך באַטייליקט פאַר-שטייער פון די יידישע אַרגאַניזאַציעס, הויכע ציוויל-לע, מיליטערישע און רעליגיעזע אַפּיזאַליטעטן, די פיערלעכקייט איז אָפּגעמערקט געוואָרן אויף אַן דער שילד בלוומעסטרעססראַטא פון אַנטווער-פּען, מיט דער באַטייליקונג פון הינע פערזענלעכ-קייטן, צווישן וועלכע אויך דער פרעזידענט פון דעם הינן פראַטעסטאַנטישן סינאַג.

באערונג

זשאַסע דעמאַרע, ראַטנעכער פון דער ברי-טעלער פאַרשטאַט אוקאַ, איז באַרעט געוואָרן מיטן מעדאַל פון חסדי אומות העולם, פונעם יד ושם ווייל אין דער נאַצי תקופה האָט ער אויסבאַ-האַלטן און פאַרטייטיקט דעם יידן מיכאַל ווינער-בער, אַן אָפּשטאַמיקער פון רומעניע. ביי דער זעלבער צערעמאָניע, האָבן אַ גרופּע קאמיונישע מאָנאַטשעס באַקומען די זעלבע באַערונג, ווייל זיי האָבן אויסבאַהאַלטן און זייער מורד יידישע קינדער און אַנהערע בירגער, פאַרפאַלגטע פאַר זייער אַנטינאַצישער טעטיקייט.

באצינונג

אין די ראמען פון די קולטורעלע באצינונג צווישן ישראל און די פ.ש.א. האבן די אַנפירער פון דעם ניו יאָרקער מעטראָפאליטען זאָלן אויסגעשטעלט אַסאך און אייניקע עקספּאָנאַטן זאָלן אויסגעשטעלט

ליפן באַנען, ליפן יאָגן, ווינטן ביינע זיי שוין טראָגן אין דער שוואַרצער שוואַ - נאכט. לעבען רעדער, זיפּען רעלסן - יידן ווערן אומגעבראַכט! ליפן, ליפן, יאָגן, יאָגן, און פאַר און אין גרויל, אן עיר ואס בישראל יערע באן, מיט דינאַטיקעס רבנים, ווינטן, שוואַרץ און חזנים, ישיבה בחורים, אסורים.

ליפן די באַנען צו דער גרויסער עקרה, און נאך אן עדה, נאך אן עדה, און נאך אן עדה: מאַטמאטיק, אראַדער, מיטענער.

נאך גאט ווייסט, טו איך א טראכט, וויפל וועלט, געבליבן זענען דארט אין דער שוידער שוואַ - נאכט. און אפער נאך אן איינשטיין, דער וועלט געבליבן ווייניקער, פון די מערדערס הענט די פייניקער?

תורה און שלום

די צענטראַלע אַנענץ פאַר יידיש חינוך אין די פ.ש.א. האָט אַרגאַניזירט א וויסנשאַפֿטלעכע סעמינאַר אויף דער טעמע: "תורה, שלום און מלח-מה", און וועלכער ס'האָבן זיך באַטייליקט א גרוי-סע צאָל יונגלעכע, דורך פאַרטראגן, דיסקוסיעס אין קליינע גרופּן, און אנדערע טעטיקייטן, איז געוואָרן געוואָרן דער אָפּן אויף וועלט דאָס גרעסטע אַהאַנדלעס די פראַגע פון מלחמה און שלום אין גייט פון דער תורה און פונעם חזון פּורי נביאים. די אַנטיילנעמער האָבן זיך ארויס-געזאָגט מען דעם וואָפּן - געניע, פאַר א וועלט אַז אַפּאָטיקע וואָפּן, א וועלט פון שלום און ברודער-לעבן צווישן פעלקער.

דער פאָג, גאַלדע מאיר

דער אוניווערסיטעט פון ווישלים האָט געמלעכט דאָס שאפן דעם "פאָג פון דער פונדאציע, גאַלדע מאיר", אין דער ווערט פון צען מיליאָן דאָלאַר, וואָס איז געוויינטלעך צו סטיוולירן די אויסגע-צייכעטע סטודענטן און אלע עסן וועלט, כדי זיי זאָלן פאַרזעצן זייער שטודיום און געמען דעם דאקטאראַט, אַלס "סטיפּענדיאַנט פונעם" גאַלדע מאיר פאָג.

האַלאָקאוסט

"אין אַנדעם פון די דעפּאַרטירטע פראנצויז-זישע יידן, איז דערשינען א שאפונג פון סערוש-קאפּעל פאַר און וועלכער ער האָט פאַרעפּלעכט די אַפּפּעלעטע ליסטעס פון די און ערך 80 מיליאָן פראנצויזישע יידן וואָס זענען אומגעקומען אין דער שוואַ, פאַר דער איינציקער שולד, וואָס זיי זענען געווען יידן. די אַרזינאַל פון די ליסטעס האָט קלאַרפּעלד אַנטדעקט אין אן ארכיוו אין פראַנקרײך.

דערענונג

אין פאַרזין, אין דער זאָנע מאַמאַרטאָר איז דער-ענטן געוואָרן א קהילה צענטער, ווו סע פונקציא-נען

36 יאר פון גרויסע דערגרייכונגען

זינט יארן וואס געפונען זיך היינט צוטאג אין רומעניע, אומפארלייכער גרעסער ווי דעמאלט ווען "זענען" געווען 400 טויזנט, ביים אנפאנג פון דער עטניקישער פונעם הרב הראשי שליט"א.

דער 36סטער יארטאג פון אזעלכע געלעבנדיגע דערגרייכונגען, איז פאר אונז א געלעגנהייט אויס-דערהוקן אויסצופארשן אונזערע געפילן פון אנאמקא-קייט און אכטונג דעם רב הראשי און אים וועגן אונזערע וויכטיגן פון אירוכות ימים און נענט, ער זאל לאנגע יארן נאך זיין אונזער מנהיג, לטובת אונזער קהילה, אין א בליענדיק און גליק-לעך רומעניע, אין א וועלט פון שלום און פון גוטע באציאונגען צווישן מענטשן.

דער מאה ועשרים, אייניקעל מיט דער חשובער רבנית!

דער אפיציעלער קאמיטעט פון דער פערזאנלעכער פון די יידישע קהילות אין דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע.

דער 20סטן יוני ד.ה. איז דער 36סטער יאר-מאג זינט דער רב הראשי שליט"א איז בעזרת השי"ת אויסגעוויילט געווארן אלס נייטיקער-מנהיג און אלס אויסגעצייכנטער אפיציעלער פון אונזער קהילה.

דאס זענען 36 יאר פון גרויסע דערגרייכונגען, פון א כסדר'דיקער וועג פון יידישער ווירדע, פון א געזונטליכער ערליי און די אומשטענדן פון א פארקאמער אינפארשטענדעניש מיט דער אנפיר-רעראשט פון אונזער לאנד, פונעם דערצייען און נייט דור יידישע קונדער אין נייט פון דער תורה הקדושה און פון די שינוי יידישע טראדיציעס, פון א פאמערלעכער זאגן פאר אונזערע פערמאנע-פון דער קהילה, וואס אונזער דער פערמאנע-מער הנהלה פונעם הרב הראשי שליט"א איז זיין פארויכערט געווארן די געלעבנדיקייט אין אונזער צוועלף אלס יידן און ווירדע לויט זייער אמונה און טראדיציע. אלס פולע יוצא דערפון, איז דער פערסענליכער אויף דער גארער וועלט פון די 29 מדינות.

צום 40-סטן יארצייט פון דער דעפארטאציע פון די צפון טראנסילוואניער יידן דורך די הארטיסטן הייז אוישווייז

פון ה' קל"ו וויילא, דער ראש הקהילה פון ספיטול געזעצט.

דערנאך האבן געגעבען דאס ווארט: ד"ר אי-וואן קעוועל, דער פרעזידענט פון דער בראש-ווער יידישער קהילה, וועלכער האט דערמאנט די טרויעריקע געשעענישן פון צוריק מיט 40 יאר, אין אונזערע יידישע יארן, פאמעט, "הויז", וואס איז פונעם פאטע מעליזש יוסף, דער תלמוד תורה כאר האט מוואקאליש אונטערגעשטראכן דעם דראמא-מיט פון דער פאמעט.

דער גענעראל-סעקרעטאר ד"ר אדו"ע. שטעטער, האט אין יידישע ווערטער דערמאנט די טרא-גישע געשעענישן פון צוריק מיט 40 יאר און דער-לעבן פון די מארטירטע וועלכע האבן געזאגט מיטן לעבן פאר דער אויפציעלער, "שור" וואס זיי זענען געווען יידן האבן געהאלטן זייער אמונה און זשואקאלישטן די טראדיציעס פון זייער פאקל-דער חזן זשואקאלישט האט מתפלל געווען דאס.

געמאכט אן אל מלא, לומר די קדושים, און אלע אונזערדיקע האבן געזאגט קדושים.

דער תלמוד תורה כאר האט אויסגעפירט טראדי-ציאנעלע געזאנגען, וואס האבן זיך צוגעפאסט צו דער טרויעריקער פיינערלעכקייט.

אויפן בית-עולם פון ספיטול געזאגט איז פארגע-קומען א זכרה לומר דעם פערזיכטן יארצייט פון דער היגע יידן וואס זענען דעפארטירט געווארן דורך די הארטיסטע רוצחים און שפעטער אום-געבראכט געווארן אין די אוישווייזער גאז-קא-מערן.

אין דער טרויעריקער זכרה האבן זיך באטיי-ליקט דער גענעראל-סעקרעטאר פון דער פערזע-ציע, ה' אדו"ע. שטעטער, דער פארשיידער פונעם קולטור-דעפארטאמאנט פראנץ. ע. דובנער און 67 היגע קהילה מיטגלידער, די שארית הטהרה פון א קהילה וואס האט פאר דער דעפארטירונג גע-ציעלט 1800 נפשות, פון וועלכע ס'האבן איבער-געלעבט 47. סע זענען בייגעווען א סך אייווונזער נישט - יידן פון דער שטאט ספיטול געזאגט, פריינד און חברים פון די אומגעקומענע, און אויך די אפיציעלע שטאט פון דער בראשאווער קהילה אייני-געם מיטן תלמוד תורה כאר.

די אונזערדיקע האבן זיך פארזאמלט ארום דעם דעמאלט אינגליש פון די קדושים פון דער שווא, אונזער וועלכן סע געפונט זיך באערדיגט די וויי-ר.ה. וואס די הימליכע קהילה האבן געמאכט פון די קערפערס פון די רבנות.

די טרויעריקע זכרה איז דערפונט געווארן מיטן פונעם ענטלעכען לעבן פון דער שטאט.

דער עמפאנג איז פארגעקומען אין א הארטיקער אטמאספערע.

הויפט פונעם ענטלעכען לעבן פון דער שטאט, דער עמפאנג איז פארגעקומען אין א הארטיקער אטמאספערע.

הויפט פונעם ענטלעכען לעבן פון דער שטאט, דער עמפאנג איז פארגעקומען אין א הארטיקער אטמאספערע.

הויפט פונעם ענטלעכען לעבן פון דער שטאט, דער עמפאנג איז פארגעקומען אין א הארטיקער אטמאספערע.

הויפט פונעם ענטלעכען לעבן פון דער שטאט, דער עמפאנג איז פארגעקומען אין א הארטיקער אטמאספערע.

הויפט פונעם ענטלעכען לעבן פון דער שטאט, דער עמפאנג איז פארגעקומען אין א הארטיקער אטמאספערע.

הויפט פונעם ענטלעכען לעבן פון דער שטאט, דער עמפאנג איז פארגעקומען אין א הארטיקער אטמאספערע.

הרב הראשי ד"ר דוד משה ראזען ביז ווען?

ביז ווען? האט מיר געפרעגט מיינער א מיט-מועסער צוריק מיט צען יאר. מיר האבן זיך דאן גענויט צו דער דרייסיגסטער זכרה פונעם אום-קום פון אונזערע הייליקע קהילות פון צפון טראנ-סילוואניע. איר האב דאס געטון מיט עמאציע, מיט הילד נאכאפן, מיט מירן נאנצן וועגן, ווייל איר האב עס געפילט ווי אן "אייבערשטן באפעל", ווי אן הייליקן רוח צו דערמאנען די "הנהגות הטהורות" אונזערע טייערע און ליבע, מיר זאלן פארזען ווייטער אויסשריייען זייערע תפילות וואס די פאקטען פון די טיפולאגישע אויפגאבן און די גאז קאמערן האבן דערשטיקט.

"ביז ווען וועט איר ארגאניזירן אזעלכע הנהגות?" האט פארגעזעט דער מענטש מיט וועלכן איר האב געשמועסט. ער האט דאס געזאגט, נאך ווי ער האט געוואלט מע זאל אים צוריק לאזן, מע זאל מער נישט צערווערן זיין געוויסן. ער האט עס געזאגט אפילו מיט א ענוויסער אויפגענונג, ווי א פארווהר.

"ביז ווען?" דער מאן איז נישט געווען קיין אנטשטיק. איר האבן אים געזעט פון א סך יארן. ער האט געווינדעט זיין לעבן דעם אמת, דעם יושר. ער האט געקעמפט קעגן דעם שלעכטן און איז געווען אייניקעל מיט אונז און א צייט ווען אונזערע האבן אונז פארלאזט. און דאך ...

"ביז ווען?" זיין פראגע האט אויסגעדרוקט דעם ווילן צו פאררעכטן, די מעגליכע צוריקגעקומען צום נאראמאלן רואיין פלום פונעם לעבן. ווייטער און ווייטער זיך דערמאנען? וואס איז געווען, איז פאר-בוי. לאמיר זאגן אויפגעווערן זיך פייניק מיט די גרויזאמקייטן פון וועלכע סע טיילן אונז שוין אפ יארצייטליכער. די טויטע גייען ניד, זאגט א צייט פאלקס-ווערטל.

האב איר אים געענפערט: "ביז ווען? טויזנט יאר, און א ס'וועט נויטק זיין, נאך טויזנט, און נאך טויזנט, טאמקע, כדי מיט זאלן קאנען רואיין לעבן, טאמקע, כדי מיר זאלן קאנען געבן דער מענטשהייט א רואיין געוויסן, שארן מיר נישט אראפלאזן דעם פארהאנג פון פארנעם און דער אומפארלייכעכער טראגעדיע אין דער געשיכטע פון דער מענטשהייט, די טראגעדיע פון די זעקס מייליאן יידן."

"ביז ווען?" ביז מיר וועלן זיין איבערצייגט אז ס'איז מער נישט פאראן קיין חיות בצורת אדם, וואס שארן נאך נקמה, די כלומדורשטיקע, מיטשטיקע מאנדיראטן פאר תלנים פאסטנס פאר קינסטיקע אוישווייז.

"ביז ווען?" מיר לעבן נאך, מיר די עדות, מיר וועלכע האבן איבערגעלעבט, מיר וואס האבן פארלוירן אין פלאם פירער פון די אויוונט און זעלע אייניקעל און מיינער, פון ס'הער זיך שוין אויווינגס, ווייטנאפטלעך באגרינדעטע באהויפ-טונגען אין ענגלאנד, אדער די אזוי גערופענע פראדאקטן "פובליציסטישע" און פראגמארי, אדער "פאעטישע", פון אנדערע ערטער - וועגן דעם יידישן "שאנאש", און וועגן דער "אויס-לאזע" פון די זעקס מייליאן מארטירטע פון אונזער פאקל.

וואסע וועט פארקומען דעמאלט, ווען מיר וועלן גיט זיין, אויב מיר וועלן אויפהערן אצינד דער-

מאנען? פארגעסן - וועט הייסן באשטעטיקן דעם ליגן, דעם ליגן וואס ליגט איינע יסוד פון צו-גרייט אן איינע אטמאספערע.

"ביז ווען?" השווער מיטשמועסער, ביז דער-מאלט ווען מיינער וועט זיך נישט פילן געשטערט פון אונזער ווייטק, ביז דעמאלט ווען מענטשן וועלן גיטשערן אין די טיפונגישן פון ווער נע-וויסן און וועלן דארטן געפונען די נאךדענע שיכט פון מענטשעכקייט און דעמאלט וועט אונזער ווי-טיק זיין אויך ווייטער.

דער באקאנטער פערמאנעט פרייד, ברענגט נישט קיין גוטס פאר די אינדיווידועלע וואס האבן חומא געווען, ער ברענגט אטמאספערע פאר די גע-זעלשטעטן וואס פארקערעווען אויפן געפערלעכן גלייכשטין וועג פון פארנעם.

פארקערט. ארויסשליפען דאס שלעכטע אויף דער אויבערפלאך, אנאליזירן די סיבות, עס פארדא-מען, ס'מיינטאזירן, פאראווארלען, סע זאל זיך מער נישט קאנען איבערהוירן, דאס איז דער זינגען פון דער אפיציעלער זכרה.

אויז איז פארגעקומען מיין דיאלאג, פון צוריק מיט צען יאר, מיט א מענטש וואס האט מיר פארש-מאנען און איז מסכים געווען מיט מיר. ער איז שוין אויפן עולם האמת. זיין נשמה שוועבט דארט אייניקעל מיט די זעקס מייליאן נשמות פון די אויפגעווערע וואס זענען געבערענדיקט פאר-געווען געווארן, צעפערט געווארן פון היינט, פאר-פייניקט געווארן אין קאמאראטאריעס, דערשטיקט געווארן אין וואגנעטן, און אויב אויף זייער וועלט, רעדן די נשמות צווישן זיך, וועט מיר אפאלקער מיטשמועסער האבן די געלעגנהייט צו הערן אן א סוף ענפערס אויף דער פראגע, "ביז ווען?"

דא איז אונזער פארבייגענדיקער וועלט, זענען איינציג לעבעדיקע צען יאר פארגעקומען א סך געשע-נישן וואס האבן געווען אייניקעל מיט דעם ענפער וואס אויך האבן אים דעמאלט געגעבן.

זאל וואך בלייבן דער זכרון פון דער גאנצער מענטשהייט, ווייל דערפון הענגט אפ אונזער קיום דער קיום פון אלע מענטשן.

יא, פון אלע, נישט נאך פון די יידן. אלי ווי-זעל, דער גרויסער שרייטשטעלער (וועלכער איז אין דער עלטער פון 14 יאר געטריבן געווארן פון סינעס קיין אוישווייז אין איז שפעטער געווארן דער יומיהל פון אונזער דור), האט געזאגט אין שיכט מיט דער געפערלעכער אלוועלטלעכער לאגע וואס איז געשאפן געווארן פונעם אטאמישן געפאר, אז "היינט, זענען אלע מענטשן געווארן יידן".

דאס איז דער אמת. מיט דער "לייזונג פון פארנעם", זענען נישט נאך מיר יידן, נאך אלע מענטשן אין געפאר צו ווערן מרובות אין א קינ-פטיקן אוישווייז פון אן אלוועלטלעכען מאטשסטא-לאמיר זיך דערמאנען אלץ, נישט אויפהערן זיך דערמאנען, און נישט לאזן די מענטשן דריי-לען אין אלוועלט, לאמיר זיין אויפגעווען פונעם זינס שלאק פון, דער בעסטער וועלט פון אלע וועלטן. אין וועלכער ס'איז אזוי באקומען, און מרעיש עולם זיין מיט אונזער געשריין זיכור, דערמאן זיך!

ווייטערדיקע פרטים איבערן באזוך פונעם רב הראשי שליט"א אין ישראל

יום ירושלים אין האטעל, "ציון". דער הערן נאסט איז געווען דער רב הראשי שליט"א.

די הויפט רבנים פון היפה, שאר ישוב כהן און במשיח דורון, שליט"א, דער ראש-העיריה גוריא, דער פרעזידענט פון רעליגיעזן און ישראל לבנון, האבן געווענען דעם רב הראשי ווארעמע באגרי-סונגס ווערטער. זיי האבן אונטערגעשטראכן די וונדערבארע מעלות מיט וועלכע ער איז געבע-טשט, וויין איבערגעבענע קייט און זיין אומערמיר-לעכע מעטיקייט לטובת דעם יידינטום, דער תורה און זיין גרויס ווערט וואס ער האט דורכגעפירט אין די 36 יאר זינט ער געפונט זיך בראש פון דעם רומענישן יידינטום.

דער רב הראשי האט אין זיין ענפער ווארט דער-מאנט אייניקע זכרונות און צוזאמענהאנג מיט זיין חינוך מעטיקייט, זכרונות פולע מיט דראמאטיש, אבער עטלעכע ס'איז בייגעווען א גרוי-מער עולם, צווישן וועלכע אנגעזעענע פערזענלעכ-

דער באזוך פונעם הרב הראשי שליט"א אין ישר-אל האט געווען ווייניקער פון א וואך, דאך האט ער איר דער הויפט צייט געארבעט ענפער-אויף צאלדיכע איינלאדונגען מצד רבנים, מערן פון פארשיידענע שטעט און פערזענלעכקייטן וואס האבן געוואלט אים אויסווארן ווייטער פארערוגן, אים באגריסן אין צוזאמענהאנג מיטן באקומען די פרעמיע "שור", און אויב-צוהערן זיין ווארט.

איר בין טאקע פון הראשי - האט ער געענ-פערט - אבער איר קאן דאך נישט זיין אין דער זעלבער צייט אויף עטלעכע ערטער.

און דאך, ווייל ווייטליכע און תל-אביב, האט חיה נישט געקענט פילן פון דעם ישראליקן "מאראמאן" (דעם רומענישן מאראמאן ... מאכט דער רב הראשי תנועה)

דעם 30סטן מאי ד.ה. איז דער רב הראשי גע-ווען דער נאסט פון דער שטאט חיפה, לכבוד אים איז ארגאניזירט געווארן א מכתל - פנים צו-

די פרעסע, דער ראדיא און די מעלעוויזיע אין ישראל האבן מיטגעטילט מיט קריב ווערטער די קולטורעלע געשעענישן פון "יום ירושלים". דאס צוטיילן די פרעמיע "שור" דעם רב הראשי ד"ר דוד משה ראזען שליט"א.

דעם 30סטן מאי ד.ה. האט דער רב הראשי געגעבן אן אינטערוויו דער ישראל מעלעוויזיע, און דעם 31סטן מאי ד.ה. דער צייטונג "וויאצא נאכאטער".

דאנערשטיק דעם 31סטן מאי, איז פארגעק-מען א פריינדלעכער צוזאמענטרעף צווישן דעם קאמוניקאציע מיניסטער פון ישראל ה' מרדכי צי-פורי און הרב הראשי ד"ר דוד משה ראזען שליט"א.

דער צוזאמענטרעף איז פארגעקומען אין א האר-ציקער אטמאספערע.

הרב הראשי דר. דוד משה רוזן שליט"א ע"ד מתי"

"ע"ד מתי?" אנחנו העדרים, הנפילים כ"אור מוצל מאש" אנחנו עורני חיים וכבר הופיעו "מדענים", כמו אירבניג שר"י באנגליה או "עונואים" כפר-ריסון שר"י בצרפת או "משוררים" כסיליים בממסות אחרים המדברים על ה"שק" של ה-הורים בקשר ל"אגדת" ששת המוליונים ש"אינה נכונה" והיא רק, "מפעה" של התהווה.

אם המצב הגיע עד כדי כך שאנחנו עורני חיים, מה יקרה אחריו, כשנפסקים להזכיר ח"ו?

"ע"ד מתי?" עד התקופה שבה כל האנשים ודרו לתוך מצפונם, לתוך נפשם ושם יוציא לאור את הניצוץ האנושי. ואז הכאב שלנו יהיה גם כאב שלהם והיגון שלנו גם יגונם, תופעת הרישה, לא רק של איש אחד אלא של חלק מן האנושות, סכנה היא לכולם, סכנת מות לבני האדם שבכל העולם.

"לכן אנחנו לא נפסיק להזכיר ושוב להזכיר." איש ישיח הבין אותך, הניש את מצב רוחך, מה איוון לאחורה האיומה שעלולה מתוך דברי והסכים אתי. בנתיבי הוא הגך לעולמו, לעולם שבו נמצאים ששת המוליונים שנשרפו חיים או שנחנקו ברכבות המות או שאברכים נחתכו מהם חיים. אם בעולם זה הנשמות משיחות לו, לזו, אז איש ישיח שמע שם תשובות עד אין מספר לשאלתו: "ע"ד מתי?"

בעולמו אנו, במשך עשר השנים שעברו מאז נחרבו המאורעות שמצדקים, לדאבוננו את-ת-שוכתי מאו.

וזכורו כל העמים צריך להיות עד מפני שגורל העולם כולו תלוי באכזרות כאלה.

כן, לא רק נורדנו, אלא נורל כל העולם. הסופר המהונן בחסר עליון הוא הגך לעולמו, יד-דנו מר אלי וויעל רמו על הסכנה של תורבן כלל-עולמי האורבת לכולם ואמר:

"הנענו לתקופה שבה כל האנשים מועמדים ל-היות יהודים"

לא רק אנחנו, היהודים, אלא כל העמים נמצאים במצב שינוי לאושינוי אטומי כלל עולמי. ולכן אנחנו צועקים ושום כח בעולם לא יוכל לפתור את פינו, צועקים כדי שיהר קולנו יעבור מסור עולם ועד סופו, צועקים: **יזכור.**

"ע"ד מתי?" נשאלתי מאיש ישיח, זה עשר שנים. הייתי באמצע ההכנות לאזכרת קדושה מרנ-סילבניה הצפונית במלואות שלוש שנה להש-מרתם. רגש של דחילו ורחימו אחזו אותי ובכל נפשי ובכל לבבי נכנסתי בראשי ורובי בעבודה קדושה זו כדי להזכיר את הנאהבים והנעמים, כדי שנו-כל להביע את החוץ שלהם שלא הספיקו לראות כמו עניהם את הנשמתם, כדי שפינו ימשיך את שעות העונים שהופסקה על ידי הלבנות הכבש-נות או על ידי הגז ציקלון.

"ע"ד מתי תארנו אזכרות כאלו?" המשיך האיש לשאול. מתוך דבריו נשמע הד של מחאה נגד מי שמכלכל את מיהו עם ענינים שכבר שבע לשמוע אותם, נגד מי שמעורר את מצפוננו שכבר חשב שיכול לנוח בשקט וישלח.

"ע"ד מתי." האיש לא היה אנושישמי. הכר-תיו שנים רבות מקורם. שרת פעולה במפעלים בכורים למובתנו. הקדוש את חיו. לרעיון הצדק והטוב ולחם נגד כוחות הרישע ובזמן שאחרים עזבו אותנו, הוא עמד להגן עלינו. ובכל זאת...

"ע"ד מתי?" השאלה נבעה מתוך רצון לשכוח מה שמרה, להזור ל"עסקים הנורמליים". להזכיר ולהזכיר, שוב ושוב. מה שהיה עבר. האיש לא הכיר את מאמר חו"ל "נורה על המת שישתכח מן הכל" אבל שאלתי ומה שנשמע מתוכו הביעה את הפתגם בפרופורציות של 6 מיליון מתים שבביכול, נגזר עליהם שישתכחו מן הכל.

התשובה שלי הייתה ברורה ומלאה מרירות וכעס "ע"ד מתי?" אלא שנים ואם זה יהיה נחיו, עוד אלה ועוד אלה עד שנוכל באמת להגיע לחיים השקטים שאתה כל כך צמא להם. דוקא כדי שהאנושות תוכל לה-רים את ראשה בלי בושה, עם מצפון טהור, אסור לנו לתת שציעה השכחה יכסה את המרגריה שאין לה דומה בכל ההיסטוריה.

"ע"ד מתי?" עד שנדע שנעמדו מן השורש כל החיות עם דמות אדם, הצמאות גם כיום "לנפשה" דרם", אותם ה"אנשים" שהם התליונים בכוח של האוישוויצים שהם מכינים עם רעל הספרים והעיתונים שלהם.

ארבעים שנה מאז הוגלו והושמדו
אחינו בני-ישראל מצפון טרנסילבניה
על ידי הרוצחים הפשיסטים
ההורטיסטים והגרמנים.

יהי זכר קדושי עמנו ברוך!

אל מלא רחמים
EIL
MALEI
RAHAMIM

ציור - ב. לינקה
Desen
de B. Linke

ביקורו של מרן הרב הראשי בתל-אביב

(המשך מ'מס' 554)

דוד אשר ברח גם הוא בנאום רגיש עד שולגו דמעות מעיניו את ה"איש המורם מעם, כוכב, וזהר בשמי האומה". הוא ספר מה שראה כמו עינוי ובשכר ברומניה, מוסדות של תמיכה ווצאים מן הכלל (מסעדות בשורות שבהם סוערים בכבוד יותר מאל-פים חמש מאות איש, בכל יום, בתי אבות נהדרים, ביגוד חדש, חבילות מזון לכל הן, תמיכה כספית חרשית, משלוח מנות חמות, מזון יום-יום לכמעט אלה חלים וכו'), של חינוך (תלמוד-תורה, מכה-לות ותזמורת נוער, שעורי עברית, שעורים ליה-טוריה יהודית, עונג-שבת ויום-טוב וכו') של דת (יותר ממאה בתי-בנסת מושפעים ובכמעט חמישים מהם יש מנין בכל יום ערב ובוקר) משלוח ויתר משלוחים אלפים וחמש מאות ספרי תורה ועד עכשיו יותר משלושים אלף ספרי-קודש, לארץ ישראל, חיים אין כסף, עליה מבורכת של יותר משלוש מאות ושמנים אלף יהודים מרום-ניה לישראל וכו'.

נשיא בבל"ג וכל הקהל רוכז בהתלהבות את מרן הרב הראשי ואת הרבנית בארזית ימים ושנים טובות והביעו להם את הערצתם ואת אהבתם.

שבת פרשת במדבר שע"ה, נענה מרן הרב הראשי דר. דוד משה רוזן שליט"א להזמנת ועד בית-הכנסת הגדול מתל-אביב בראשותו של מר אברהם חצורני להיות אורח-הכבוד של מקום קדוש זה. השתתפו בתפלת שחרית קהל גדול שבאו מכל פינות העיר כדי לתת כבוד, לקברניטי הצהלה של יהודי רומניה, אוצרותיה ונזניה" כמו שכתבו המזמורת שפורסמו על ידי ועד בית"ל הגדול. מבלים ברניש ובחזרה מיוחדת ברח את האוהר, נגזר הרב הראשי לתל-אביב-יפו ר' יודית פרנל שליט"א. בשלושה התוארים שנותנת התורה בפר-שת השבוע למנהיגי ישראל, קרואו העדה המזמורת "ראש אלפי ישראל" מצא רבה הראשי של תל-אביב, את ההגדרות המתאימות למפעלי חייו של רועה צאן המרשים ברומניה, במשך ל"ה שנה האחרונות. הרב הרים על גם את המעלה על הנחלת, את מפעל עלייתם של שלוש מאות ושמנים אלף יהודי רומניה את החינוך המ-באר שקבל בזמן הזה הנוער היהודי ברומניה ואת העזרה הסוציאלית שמצילה ממש את חיה של אלפי ישישים משרית הפליטה בארץ זו.

אחרי התפלה התקיים קידוש מפואר לכבוד האר-זח ישיב השתתפו כמה מאות איש. במשך הקידוש נשמע את דברו מר אברהם חצורני נשיא בית"ל הג-

דברי תורה

מאת הרב יצחק מאיר מרילוס - בקורשט

כל ישראל כדי שיוכלו להשאיר בנשיאותם המלכות בידות שמעתי מאת סבי הרב הצדיק אליעזר זאב זצ"ל כימוס נכון על מה שהוציאו המרגלים דובת הארץ לרעה כי ידעו כישכנסו ישראל ויבדו את משה רבינו כי נגזר עליו שלא לכנסם לארץ הה-ליטו יותר טוב להיותם במדבר עם משה מליכנסם לארץ בלי משה לכן שינו ואני הרוב עוז להרץ מושה ה"דברי זואל" (מהאגון צדיק האב בית-דין מסאטמאר) על פי דברי נעים מזמורת ישראל בתהלים (פרק קמח"ט) רצון יראוי וישה ועל-הם קרא (דברים י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליהוה את ה' אלהיך ובמסכת ברכות (דף ל"ג) כי לבני משה רבינו היתה מדה זאת של יראת השם דבר של מה בכך ויען שביקשו ישראל לשלוח מרגלים ואם לא היה שולח היו מרג-נים ולהסיר לזות שפתים נתרצה וזה מוגלם בלשון רש"י אם תרצה גם כפסוק ג' של ע"ה פי ה' מפריש רש"י שלא עיבד על ידו לכן מילא ה' רצונו וכוה מתורצים הקושיית של הגאון וצדיק

לפרשת שלח (ב) שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל ויען שהמלה לך נראה כמיותרת לכן פירש רש"י לרעהך אני אניני מצוה לך אם תרצה שלח והקושיא ידועה דלהתן פסוק נ וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' הרי שציווה הקדוש ברוך הוא על השליחות ורש"י נשמר מזה ופירש על פי ה' רשותו שלא עיבד על ידו וצדיק ביאור דפשיטה דקרא לאו הכי משמע ובמדרש רבה (פרשה ט"ז) מובא וזה לשונו ואף משה לא רצה לשלחם מדעת עצמו עד שנמלץ בהקדוש ברוך הוא על כל אחד פלוגי משבט פלוגי ואמר לו ראויים הם שנאמר וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' ובאמת כל הענין הוא פלאי מאחר שהעיד עליהם הקדוש ברוך הוא כי ראויים הם לאותו שליחות כיצד נתפכו בבת אחת מן ההיפוך על ההפוך ועשו את כל הצדקה וגרמו לכל אותה הדור שדלקה וירוע מה שמוכא בזהר הקדוש דבאמת היו צדיקים אלא שצפומאש שעתידים לרדת מ-גדולתם כשיכנסו ישראל לארץ לפיכך הוציאו דובת הארץ רעה אמנם גם זה תמוה לומר שקדושי עליון שנחפכו כל כך בעבור נגיעה זו למדור ולהמריר

36 שנה של הישגים קהילתיים כבירים

20 ביוני ש.ז. ימלאו 36 שנה מהיום שבעזרת השם נבחר כרב ראשי של קהילות יהודי רומניה בארצנו האיש שההישגה העליונה העידה אותו להיות הרועה הרוחני הנאמן והמנהיג לחי' יום יום של עדתנו, מרן הרב הראשי דר. דוד משה רוזן שליט"א.

36 שנה האלה הן שנות הישגים קהילתיים כבירים, לגידול המתמדי של ערכה של קהילתנו, של עליה ברוכה בתנאי הכנה והספמטת הסלמה של הנחלת ארצנו, של גידול דור חדש של ילדי עדתנו וחניכו ברוח התורה והמסורה בת אלפי השנים, בראנה תדירות לכל חברי הקהילה היה-דית, שמוכסמים להם תחת הנחנתו והשגחתו מ-רן הרב הראשי. הנאי חיים כבכור, ושמירת המ-צוות של תורתנו הקדושה. כל אלה גרמו לכך

שהיוקרה של 29000 חברים החיים כיום דובת-ניה תהיה לאין ערך גדולה מזו של 400000 יהו-דים שחיו באן בהתלהות הפקודו של מרן הרב הראשי. במלאת 36 שנה להישגים כאלה ניתנה לנו הה-דמנות להרש את רגשותי הכרת-תודה והוקרה למרן הרב הראשי ולמסור לו את ברכותינו להתנהג ברוכה ואריכות ימים בכריאות שלמה, בשירות קהילתנו, ברומניה מוצילה, מתקדמת ומאושרת, בעולם של שלום והכנה מלאה בין האנשים. עד מאה ועשרים, יחד עם רעייתו הכבודה ע-מ-ליה דר. רוזן.

הועד המנהל

של פרדצית ההחלטות היהודיות ברפובליקה הסוציאליסטית רומניה

Tiparul executat la I. P. „13 Decembrie 1918” sub comanda 3/85